

REPUBLIKA E KOSOVËS
QEVERIA E KOSOVËS
MINISTRIA E ARSIMIT,
SHKENCËS DHE TEKNOLOGJISË

Programet orientuese për provimin e maturës Shtetërore

MATURA 2009

KOMISIONI QENDROR SHTETËROR I MATURËS
PRISHTINË 2009

PROGRAMET ORIENTUESE PËR PROVIMIN E MATURËS SHETËRORE

Parathënie

Provimi i Maturës Shtetërore është vlerësimi i jashtëm që u bëhet maturantëve në përfundim të nivelit të tretë të shkollimit, gjegjësisht përfundimit të shkollimit parauniversitar. Ky provim është i standardizuar, monitoruar dhe vlerësuar, përmes të cilit dëshmohet shkalla e aftësisë së maturantëve dhe gatishmëria e tyre për vazhdimin e studimeve universitare.

Provimi i Maturës Shtetërore është i një rëndësie të veçantë, sepse thënë më troç, matura është porta përmes së cilës maturanti mund të kalojë në arsimin e lartë.

Që nga viti 2008, testi i maturës organizohet në mbështetje të Ligjit nr.03/L - 018 PËR PROVIMIN PËRFUNDIMTAR DHE PROVIMIN E MATURËS SHTETËRORE, prandaj mënyra e organizimit, përmbajtja, kushtet, kriteret dhe procedurat janë të përcaktuara në këtë ligj.

Komisioni Qendror Shtetëror i Maturës (KQSHM) është organ mbikëqyrës, këshillues dhe vendimmarrës për të gjitha çështjet që kanë të bëjnë me provimin e Maturës Shtetërore. KQSHM është emëruar nga z. Enver Hoxhaj, ministër i Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë, ndërsa detyrat dhe përgjegjësitë janë të përcaktuara me ligj.

Qeveria e Kosovës dhe MASHT po bëjnë përpjekje të vazhdueshme për rritjen e cilësisë në arsim. Në këtë drejtim, janë maturantët ata të cilëve po u kushtohet një kujdes i veçantë. Prandaj, me qëllim të përgatitjes sa më të mirë të tyre, KQSHM në bashkëpunim me DVSM dhe grupet e ekspertëve lëndorë, për herë të parë ka përgatitur për botim Programet Orientuese për Provimin e Maturës Shtetërore. Ky botim do të ndihmojë maturantët, mësimdhënësit dhe vet shkollat që të përgatiten sa më mirë për testin e maturës në mënyrë që rezultatet të jenë sa më pozitive.

Nehat Mustafa

*Kryetar i Komisionit Qendror
Shtetëror të Maturës*

PËRMBAJTJA

Gjuhë Shqipe	8
Matematika.....	17
Gjuhë Angleze	31
Gjeografi	36
Histori	39
Edukatë Qytetare	45
Ekonomi	49
Biologji	55
Fizikë	59
Kimi	67
TIK	73

HYRJE

PROGRAMET ORIENTUESE PËR PROVIMIN E MATURËS SHETETËRORE

Në botimin “Programet Orientuese për Provimin e Maturës Shtetërore”, janë të paraqitura përmblendhjet programore për lëndët të cilat do të përfshihen në Testin e Maturës Shtetërore 2009, për të gjitha drejtimet e caktuara shkollore si në gjimnaze dhe arsimin profesional. Ky botim përmban Kategoritë dhe Nënkatëgoritë programore që konsiderohen të domosdoshme për t’u vlerësuar. Me anë të kësaj, ne synojmë një përgatitje sa më të mirë lëndore për maturantët, në mënyrë që të bindemi se maturantët tanë kanë arritur nivelin e dëshirueshëm dhe të domosdoshëm për të qenë kandidatët e ardhshëm për studime universitare.

- Programi ka informacionin e nevojshëm për nxënësit, që të përgatisin ato përmbajtje programore të lëndëve për provimin e maturës shtetërore;
- Programi, gjithashtu orienton nxënësit për materialet kryesore mësimore, njohuritë, konceptet dhe aftësitë kryesore që duhet të zotërojnë për të përballuar me sukses provimin e lëndëve në testin e maturës;
- Programet e paraqitura do ta kenë edhe një barazim ndërmjet peshës që zë secila kategori dhe nënkategori në atë lëndë;
- Kujdes të veçantë duhet të kenë nxënësit që të aftësohen jo vetëm për çështje mësimore memorizuese, por edhe në të kuptuarit e lëndës, zbatimin e saj, zgjidhje problemore, analizë, e sintezë;
- Përgatitjen e këtyre programeve, nxënësit duhet t’i bëjnë në mënyrë të vazhdueshme, duke bërë vetëkontroll me mjete të ndryshme që tregojnë se e kanë përvetësuar këtë program.

Çdo lëndë që vlerësohet në provimin e maturës shtetërore i ka edhe veçoritë e veta, por sigurisht që në test do të kontrollohen katër nivele të dijes:

Njohja (15%): Termeve, fakteve specifike, metodave, procedurave, koncepteve dhe parimeve të çdo lënde.

Kuptimi (30%): Fakteve, parimeve, ndryshimi i informacionit, përkthimi i materialit, interpretimi i grafikëve, interpretimi i tabelave dhe interpretimi i hartave, arsyetimi i metodës dhe procedurës së çdo lënde që vlerësohet.

Zbatimi (30%): Fakteve dhe parimeve në situata të reja, zbatimi i ligjeve dhe teorive në situata praktike, zbatimi i metodave dhe procedurave dhe zgjidhje problemore.

Mendimi kritik (25%): Zbërthimi i informacionit në pjesë, lidhjet dhe ngjashmëritë midis tyre, identifikim i supozimeve, kombinim i ideve, identifikim i të gjykuarit dhe i konkluzionit, identifikim i informatave relevante dhe jorelevante, të analizuarit e përfundimeve të dhëna, krijimi i kriterëve ku të bazosh gjykimin etj.

Vendosja e përmbajtjeve programore të lëndëve për nivelin e nxënësve që përfundojnë klasën e 12/13

(matura nga lëndët e përgjithshme dhe lëndët e veçanta), është bërë duke pasur parasysh aspektet themelore të lëndës, siç janë përmbajtja, nxitja e aftësive për të nxënë si dhe shkathtësia për të zbatuar atë.

Elemente të tjera të rëndësishme që janë marrë parasysh:

- paraqitja e drejtë dhe e qartë e asaj që pritet nga nxënësit të dinë dhe të jenë në gjendje të bëjnë me përfundimin e shkollës së mesme të lartë – maturës,
- pranueshmëria nga ana e nxënësve, mësimeve të tjerëve,
- vlefshmëria, mundësia e matjes dhe e përparimit të nxënësve.

Vlerësimi i përmbajtjes bëhet përmes testit. Testi përgatitet në mënyrë që të vlerësojë njohuritë e nxënësit që lidhen me përmbajtjet programore. Vlerësimet për maturën janë të përcaktuara me përshkrimin e cilësisë dhe sasisë së njohurive, në raport me mundësinë që duhet arritur nxënësit në maturë.

Këto përmbajtje programore kanë karakter diagnostifikues dhe vlerësues për çdo lëndë. Janë specifike, të matshme, realiste dhe të zbatueshme si dhe synojnë përmbushjen e objektivave të lëndës në kushtet tona.

GJUHA SHQIPE

QËLLIMET

- zotërimi i përdorimit të gjuhës;
- rritja e nivelit të komunikimit me diskurset orale, letrare dhe joletrare;
- arritja e kulturës së mendimit të pavarur;
- rritja e aftësisë për analizë kritike të teksteve dhe fenomeneve kulturore;
- rritja e nivelit të komunikimit me tekste letrare e joletrare;
- rritja e aftësisë për komunikim me modele e kultura të ndryshme etj.;
- rritja e aftësisë për analizë kritike të teksteve dhe të fenomeneve kulturore;
- zhvillimi i aftësisë për analizë kritike të pavarur të teksteve dhe të fenomeneve kulturore;
- komunikimi i pavarur, në përputhje me standardet, me tekste letrare e joletrare;
- komunikimi, duke arritur të artikulojë mendimin kritik, me modele e kultura të ndryshme etj.

OBJEKTIVAT

- përvetësimi i informatave dhe zhvillimi i shkathtësisë së të kuptuarit
- pasurimi i shprehjeve dhe i dijeve për gjuhën, letërsinë dhe kulturën
- zhvillimi i shkathtësive për mendim kritik dhe vlerësim
- krijimi i individualitetit të pavarur dhe të një bote të pasur shpirtërore

Të njohë

- kulturën dhe letërsinë e antikitetit grek, romak dhe të mesjetës;
- kulturën dhe autorët e fundit të Mesjetës, të Rilindjes dhe të Klasicizmit;
- romantizmin evropian dhe letërsinë e Rilindjes Kombëtare;
- letërsinë nacionale dhe atë të huaj, të fund shekullit XIX dhe fillimit të shekullit XX;
- kulturën dhe autorët e letërsisë së realizmit dhe të asaj moderne;
- kulturën dhe autorët e letërsisë bashkëkohore, që nga fillimi i pjesës së dytë të shek. XX;
- letërsinë nacionale dhe atë të huaj, të gjysmës së dytë të shek. XX;
- veçoritë gjuhësore që lidhen me fjalinë tekstin dhe ligjërimin.

Të kuptojë

- rëndësinë e kulturave të ndryshme për zhvillimin e kulturës dhe të letërsisë shqipe;
- esencat kulturore, letrare e gjuhësore që do të ndihmonin zhvillimin e mendimit individual;
- kulturën, letërsinë nacionale dhe atë të huaj
- kulturën e gjuhës dhe strategjitë e shkrimit.

Të analizojë

- tekste letrare dhe joletrare për nga qëllimi, struktura, përmbajtja, detajet dhe efektet;
- tekste e modele kulturore letrare;
- tekste letrare e joletrare në aspektin leksikor morfologjik dhe sintaksor;
- krijime të autorëve të ndryshëm nga Antikiteti, fundi i Mesjetës, Rilindja dhe Klasicizmi;
- autorë e tekste të ndryshme letrare e joletrare nga letërsia e vjetër shqipe;

- autorë e tekste të ndryshme të periudhës së Rilindjes Kombëtare;
- krijime e autorë të ndryshëm të letërsisë moderne shqipe dhe të huaj;
- autorë e tekste të ndryshme të letërsisë bashkëkohore shqipe dhe e huaj.

Të vlerësojë

- tekste e modele kulturore e letrare;
- autorë e tekste të ndryshme letrare;
- krijime të autorëve të ndryshëm, shqiptarë dhe të huaj, kryesisht të periudhës romantike;
- krijime të autorëve të ndryshëm, shqiptarë dhe të huaj, kryesisht të letërsisë moderne shqipe dhe asaj bashkëkohore;
- krijime të autorëve të ndryshëm, shqiptarë dhe të huaj, kryesisht të letërsisë bashkëkohore shqipe.

Realizimi i objektivave nëpërmjet kategorive (shkathtësive të komunikimit):

LEXIMI

SHKRIMI

I. TË LEXUARIT

Nëpërmjet të lexuarit do të zhvillohet:

- të kuptuarit e teksteve të ndryshme;
- njohja e letërsisë dhe kulturës kombëtare në raport me kulturat e tjera dhe me historinë;
- njohja e esencave kulturore shqiptare: kultura gojore dhe ajo me shkrim; kultura tradicionale, format dhe ndikimet;
- analiza e teksteve letrare të kohëve dhe kulturave të ndryshme;
- vlerësimi i teksteve letrare të kohëve dhe kulturave të ndryshme;
- dallimi dhe analiza e diskurseve të ndryshme;
- përcaktimi i ngjashmërive dhe dallimeve të strukturave të ndryshme letrare e kulturore në letërsitë dhe kulturat e ndryshme;
- identifikimi i temave universale dhe atyre nacionale;
- njohja e letërsisë së vjetër shqipe; kontekstit historik, letrar dhe gjuhësor; letërsia dhe shoqëria; letërsia dhe religjioni;
- përshkrimi i arketipave letrare e kulturore në tekste të ndryshme;
- njohja e letërsisë antike, e kontekstit kulturor përkatës dhe e diskurseve; drama dhe teatri; format dhe idetë themelore të letërsisë antike;
- parafrazimi dhe interpretimi i teksteve të zgjedhura;
- verifikimi i formave të drejta gramatikore;
- përdorimi i saktë i informatave nga burime të ndryshme dhe verifikimi i tyre;
- leximi i fragmenteve të teksteve;
- dallimi i kontekstit të letërsive dhe kulturave brenda Kohërave Moderne, prej fillimit të Rilindjes e deri në fund të romantizmit;
- përcaktimi i tipareve të kulturave dhe poetikave përkatëse; teksteve dhe konteksteve;
- dallimi i modeleve të ndryshme kulturore që lidhen me fundin e Mesjetës, Rilindjen, Klasicizmin, Romanizmin dhe Sentimentalizmin;
- dallimi i tipareve kryesore të modeleve të ndryshme kulturore të gjysmës së dytë të shek. XIX, deri në fund të gjysmës së parë të shek. XX;
- kuptimi i formave dhe ideve themelore të kulturës dhe letërsisë së gjysmës së dytë të shek. XIX dhe fillimit të shek. XX;
- përvetësimi i tipareve të letërsisë e kulturës shqiptare që lidhen me Rilindjen Kombëtare, si projekt nacional shqiptar;

- identifikimi i kontekstit të lëvizjeve moderne, kulturore e letrare, që nga gjysma e dytë e shek. XIX deri në fund të gjysmës së parë të shek. XX;
- dallimi i tipareve kryesore të modeleve të ndryshme kulturore të gjysmës së dytë të shek. XX;
- njohja e formacioneve të ndryshme kulturore e letrare të modernitetit;
- interpretimi i tipareve të letërsisë e të kulturës shqiptare që lidhen me modernitetin;
- njohja e esencave të kulturës tradicionale shqiptare;
- demonstrimi i aftësive argumentuese dhe vlerësuese për përmbajtjet e zhvilluara;
- përcaktimi i tipareve të kulturave dhe poetikave të letërsisë bashkëkohore / shtrirja / format / zhanret / temat dominante;
- përcaktimi i kontekstit të lëvizjeve bashkëkohore kulturore e letrare në gjysmën e dytë të shek. XX;
- identifikimi i tipareve të kulturave e të poetikave përkatëse; teksteve dhe konteksteve;
- paraqitja e teksteve letrare e joletrare nga kultura dhe letërsia shqiptare dhe ajo e huaj në funksion të dijeve kulturore e letrare;
- identifikimin e formave të shkrimeve e të komunikimeve kulturore / Vazhda e realizmit/Transformimet;
- dallimin e Letërsisë moderne shqipe / Moderniteti shqiptar: Poetika / Shtrirja;
- determinimin e Formave / Zhanreve: Poezia, Proza poetike, Proza / Trajtat e lirikës; Tregimi; Novela; Romani;
- analiza e temave dominante;
- njohja e dimensionet stilistike të shqipes; sekuenca, stili, diskurset; gjuha kritike dhe ajo kreative;
- njohja e tipareve të letërsisë e të kulturës shqiptare bashkëkohore;
- analizën dhe interpretimin e krijimeve letrare të kohëve të ndryshme - të zgjedhura, brenda konteksteve kulturore të caktuara;
- dijet gjuhësore, kryesisht në aspekt të krijimit dhe analizës së sentencës, të stilistikës gjuhësore etj;
- Interpretimi i letërsisë dhe kulturave tjera, nëpërmjet krahasimeve dhe shembujve;
- analiza, vlerësimi, sinteza dhe organizimi i informatave nga burimeve të ndryshme, duke i shtruar ato në nivelin e pyetjeve, problemeve e çështjeve;
- identifikon nëpërmjet shkrimit, format e ndryshme letrare dhe joletrare;
- shkathësitë argumentuese dhe vlerësuese për kulturën dhe për letërsinë, sikur edhe dijet gjuhësore, duke praktikuar lloje të ndryshme të analizave e të shkrimeve; veçanërisht në aspektin sintaksostilistik;
- vlerësimi dhe argumentimi për kulturën dhe për letërsinë bashkëkohore, duke përfshirë edhe modelet kulturore;
- praktikon format e ndryshme shkrimore letrare dhe joletrare.

II. TË SHKRUARIT

Nëpërmjet të shkruarit do të realizohet:

- shkrimi funksional, zhvillimi dhe organizimi i idesë dhe strukturës së një shkrimi;
- shkrimi individual; dhënia e tiparit individual shkrimit; stilistika gjuhësore;
- konstruktivi i teksteve (në shembullin e formave të identifikuar - në trajta të reduktuara);
- zhvillimi i formave të ndryshme të shkrimeve dhe të paraqitjeve;
- analiza e qartë e ideve dhe teksteve përmes shkrimit;
- organizimi i idesë brenda një sekuence logjike;
- përdorimi korrekt i gjuhës, pikësisht dhe drejtshkrimit;
- analiza e shkrimit të të tjerëve;
- shkrimi argumentues;
- sugjerimi për përmirësimin e një shkrimi;
- analiza kritike ndaj një shkrimi të caktuar;
- shkrimi si mjet analize, interpretimi dhe vlerësimi;
- zbërthimi i koncepteve në terme më të thjeshta dhe më të kuptueshme;
- mbledhja dhe seleksionimi i informatave; klasifikimi i tyre sipas rëndësisë.

Ndërsa, nënkategoritë përkatëse janë:

Letërsia e vjetër

- Letërsia e vjetër
- Zhvillimi i diskurseve gojore e të shkruara: Diskursi historik / diskursi fiksional / diskursi retorik-heroik
- Latiniteti - koncepti kulturor; Humanizmi dhe nacionalja
- Kultura e krishterë / Kultura shqiptare
- Planet poetike
- Statuset autoriale (tipi i autorësisë së tekstit të vjetër)
- Funksionet e letërsisë, shfaqjet zhanrore
- Modelet kulturore / kultura retorike
- Tekstet letrare dhe joletrare
- Letërsia e vjetër shqipe dhe e huaj
- Fundi i Mesjetës / Rilindja / Klasicizmi / Romantizmi / Sentimentalizmi
- Letërsia dhe Shoqëria
- Rilindja Kombëtare Shqiptare
- Kohërat Moderne/Kulturat/Poetikat
- Letërsia e realizmit
- Pararendësit e modernitetit
- Letërsia moderne
- Letërsia bashkëkohore/ Kultura / Poetikat / Shtirja /Format / Zhanret / Temat dominante
- Letërsia shqipe dhe e përgjithshme/Autorë dhe fenomene
- Vazhda e realizmit
- Letërsia e realizmit socialist
- Tejkalimi i realizmit socialist
- Letërsia e ruajtjes së vazhdës së modernitetit
- Letërsia e disidencës
- Letërsia e sprovave bashkëkohore
- Letërsia e etnisë/identitetit/dhembjes
- Poezia e figurës në Kosovë
- Letërsia e pasojës
- Mendimi kritik dhe kulturor (realsocialist dhe bashkëkohor)
- Gjuha dhe letërsia/Stili/Format
- Kulturë gjuhe.

STRUKTURA E PËRMBAJTJES

Vërejtje: Autorët janë vënë si pika orientuese dhe si ilustrime e jo si qëllim në vetë.

Krahasimi i autorëve shqiptarë me ata evropianë. Poetikat e tyre / afritë dhe dallimet.

Nëpërmjet autorëve ilustrohen edhe të gjitha fushat e tjera tematike, idetë, heronjtë e nocionet që dalin nëpërmbyajtjen e teksteve. Për çështje të caktuara shihen edhe autorë të tjerë botërorë dhe shqiptarë - me zgjedhje.

Letërsia gojore

- Kanuni - lexim dhe analizë
- Eposi për Mujin dhe Halilin; diskursi epik, tema heroike, eposi dhe mitologjia shqiptare
- Balada dhe përralla shqiptare; diskursi baladik, diskursi përrallor; esencat tematike dhe strukturore

Letërsia e vjetër (klasike) dhe e Mesjetës

- Epi i Gilgameshit: diskursi fantastik; tema e pavdekësisë; hyjnorja, njerëzorja, shtazorja
 - Letërsia klasike greke - dimension i sociokulturor
 - Homeri - esenca e epopesë: diskursi heroik, tema e luftës (Iliada), e kthimit (Odiseja); mitologjia dhe historia, kultura dhe historia; miti
 - Eskili - esenca e tragjedisë, diskursi tragjik
 - Aristofani - esenca e komedisë, diskursi komik
 - Ditiambi, oda, himni; Safo etj., diskursi poetike-përkushtues dhe personale
 - Dante Aligieri
- Fillimi i letërsive nacionale; diskursi/teksti alegorik - pjesë të zgjedhura për komentim nga Ferri

Letërsia e vjetër shqiptare

Marin Barleti

Gjon Buzuku

Meshari: dimension i kulturor dhe lingistik; Parathënia, parabolat, himnet religjioze, diskursi i përkushtimit shpirtëror - analizë dhe komente letrare, sociokulturore dhe filologjike

Pjetër Budi

Veprat në kontekstin kulturor, destinimi, letrarja dhe joletrarja, motivi biblik dhe ai nacional, poezia religjioze - analizë dhe komentim (tekste ilustrative - me zgjedhje)

Pjetër Bogdan

Konteksti i shfaqjes së veprës Cuneus prophetarum; Të primit përpara letërsisë, Krijimi i rruzullimit, Këngët e sibilave, Ligjërata (me zgjedhje) - analizë në planin e diskurseve dhe të figurave retorike

Jul Variboba

Konteksti kulturor arbëresh; Gjella e Shën Mërisë Virgjër, struktura e ndërligjshme letrare, diskursi - ilustrime, komente me analizë teksti e gjuhe
Bejtëxhinjtë - dimension i kulturor; strukturat, diskursi dhe temat letrare

Nezim Frakulla

Divani; Poetika: vargu dhe ritmika e poezisë; diskursi personal.

Hasan Zyko Kamberi

Poezia: kodet tematike, diskursi social dhe ai satirik

Muhamet Kyçyku-Çami

Erveheja, poema - struktura, diskursi, tema dashurisë dhe e besnikërisë

Tipare të Rilindjes evropiane

F. Petrarka

Libri i këngëve; struktura e librit; struktura e sonetit; struktura e vargut; struktura tematike

Tekste të zgjedhura për analizë dhe komente

Gj. Bokaço

Dekameroni; struktura e novelës; rrëfimi; personazhi

Novelë e zgjedhur për koment

M. Servantesi

Don Kishoti i Mançës; veçori të romanit; romani i Servantesit dhe romani kalorsiak; personazhi; diskursi

Fragmente për të ilustruar

U. Shekspiri

Tragjedia - struktura, modeli i personazhit, tragjikja

Komedia - struktura, situatat, diskursi

Tiparet e neoklasicizmit

Zh. Rasini Struktura e tragjedisë neoklasike. Raportet me tragjedinë klasik. Temat dhe idetë

Fedra - Përpunohet një skenë e zgjedhur

Molieri - Esenca e komedisë neoklasike. Temat, personazhet, diskursi

Kopraci - Skenë e zgjedhur për analizë dhe ilustrime

Romantizmi evropian dhe letërsia e Rilindjes Kombëtare Shqiptare

a. *Romantizmi evropian*

V. Gëte, Fausti - struktura, tema, situatat themelore,

personazhet - fragmente për ilustrime dhe komentime

V. Ygo

Poezia - diskursi poetike; poema

Esencat romantike - tekste të zgjedhura për t'u përpunuar

Xh. Bajron

Shtegtimet e Çajlld Haroldit - struktura e poemës, esenca roman-tike, diskursi personal - përpunohet së paku një këngë

b. *Letërsia e Rilindjes Kombëtare Shqiptare*

J. De Rada dhe autorë të tjerë arbëreshë

Milosao: shkrimi personal; struktura e Milosaos; personazhet

Skandebeku i pafan dhe poema të tjera - informacione: temat dhe diskursi

N. Frashëri

Lirika: temat, diskursi

Poemat: Istori e Skënderbeut, Qerbelaja, Bagëti e Bujqësia

Tekstet praktike, temat dhe diskursi, heroi nacional, heroi moral - Ilustrime me këngë të zgjedhura

Z. Serembe

Lirika: temat dhe diskursi personale, strukturat metrike dhe stilistike

Z. Skiroi

Poema: llojet, strukturat, temat, diskursi - pjesë të zgjedhura për ilustrime dhe komentime

7 Letërsia e realizmit

Onore dë Balzak

O. dë Balzaku dhe romani realist - poetika

Xha Gorio - struktura /tema / personazhet - tekste të zgjedhura për analizë dhe komente

Shembuj të tjerë nga krijimtaria e L. Tolstojit, Ç. Dikensit, F. M. Dostojevskit

Pararendësit e modernitetit

Letërsia moderne

Xhejms Xhojs -Autori, Ulisi - struktura, fragmente të zgjedhura për ilustrime e komentime

Krahasim me autorë të tjerë të mëdhenj modernë

Letërsia moderne shqiptare

Ndre Mjedja

N. Mjedja - paramoderna e letrave shqipe

Juvenilia

Poemat - Andra e jetës - strukturat; idetë; koment letrar

Gjergj Fishta

Autori

Lirika - strukturat dhe temat

Lahuta e Malcís - epi nacional; struktura; këngë për komentim

Satira - esencat strukturore; idetë themelore - tekste të zgjedhura për analiza e komente

Faik Konica

F. Konica - prozatori modern

Kritika

Fan Stilian Noli

Autori

Poezia - struktura; motivet personale / dimensionimi kontekstual

Lasgush Poradeci

Lasgush Poradeci dhe moderniteti

Poezia - veçoritë themelore; strukturat dhe idetë - Poezi të zgjedhura për analizë e komente

Vallja e yjeve, Ylli i zemrës

Ernest Koliqi

Autori

Proza tregimtare - zhanri / tema / stili

Tekste të zgjedhura për analiza e interpretime

Mitrush Kuteli

Autori

Proza e Kutelit - *Rrëfenjat* / Rrëfimet - Tekste të zgjedhura për komente (Oraliteti dhe Moderniteti)

Tat Tanushi - koment

Kritika

Millosh Gjergj Nikolla - Migjeni

Migjeni dhe ekspresionizmi

Novelat e Qytetit të Veriut - strukturat dhe temat

Tekste të zgjedhura për analiza, komente e interpretime

Letërsia bashkëkohore

Gabriel Garsia Marquez

Autori

Njëqind vjet vetmi – struktura, realizmi magjik

Fragmente të zgjedhura për ilustrime e komentime

Ernest Heminguej

Plaku dhe deti, struktura dhe idetë

Modele të tjera (të ilustruara me tekste/vepra të zgjedhura nga autorë të caktuar)

Borhes, Eliot, Lorka, Brehti, Beketi, Eko

Jakov Xoxa

Lumi i vdekur; personazhi; diskursi realist

Fragmente për komentim

Letërsia bashkëkohore shqiptare.

Esat Mekuli

Poezi të zgjedhura

Anton Pashku

Tregimet/ moderna shqiptare e letrave shqipe/ stili

Dritëro Agolli

Poezia dhe proza socrealiste, shembuj

Ismail Kadare

Tejkalimi i letërsisë socrealiste

“Pallati i ëndrrave”, struktura/idetë

Kasem Trebeshina

Letërsia e disidencës

Novelat: *“Stina e stinëve”*, *“Odin Moldvalsen”*

Ali Podrimja

“Lum Lumi”, struktura, ndjeshmëria

Zejnullah Rrahmani

Sheshi i unazës, Romani për Kosovën - struktura tematike dhe narrative

Analizë

Azem Shkreli

Poezi, vargu, tematika, ndjeshmëria

Teki Dërvishi:

Nimfa

Sabri Hamiti:

Trungu ilir

Basri Çapriqi:

Ulli me një mijë unaza

Mendimi kritik dhe kulturor

Autorët themelorë:

Dhimitër S. Shuteriqi

Vehap Shita, Hasan Mekuli, Rexhep Qosja

Ibrahim Rugova, Sabri Hamiti, Rexhep Ismajli, Mensur Raifi

Kulturë gjuhe

Puna me gjuhën të përqendrohet në aspektin kuptimor dhe ka si synime themelore:

- gjuha letrare, gjuha e folur dhe gjuha e letërsisë;
- kthim i tekstit të vjetër shqip në shqipe standarde, p.sh.: te Buzuku;
- pikësimi dhe efektet letrare;
- rishikim kohë pas kohe i pjesëve të ligjëratës;
- domeni stilistik i kombinimit të fjalive, përdorimi dhe teknikat;
- ndryshimet historike (fonetike) të tingujve të shqipes, shembuj nga letërsia e vjetër; ndryshime të tjera;
- ndajshimi dhe sentencat me fjali ndajshuese;
- veçoritë e ndërtimit dhe të funksionimit të ligjëremeve;
- pasurimin e fjalorit, sidomos të atij abstrakt dhe afektiv;
- ligjërimin, format e ligjërit, arti i të bindurit, tekstin, fjalinë etj., (njohja dhe zbatimi i drejtë në praktikën e gjuhës së folur dhe të shkruar);
- struktura dhe modalitetet e fjalisë së thjeshtë dhe të përbërë;
- lidhjet dhe marrëdhëniet sintaksore; vlerat modale dhe kohore të foljeve;
- njohja dhe përdorimin i figurave të stilit; (zëvendësimi; kundërvënia; insistimi, smadhimi/zvogëlimi, analogjia);
- modelet a mënyrat e të shkruarit, (veçoritë e një shkrimi letrar) lindja e projektit, hartimi i planit, shkrimi i veprës, njohja dhe praktikimi i modeleve dhe mënyrave të shkrimit: eseja;
- këshilla praktike për gjuhën e shkruar: shkrimi i fjalëve njësh, ndaras dhe me vizë në mes. Mënjanimi i fjalëve të huaja të panevojshme;
- analizën leksiko-morfologjike dhe sintaksore të teksteve;
- përdorimin e gjuhës në funksione stilistike;
- njohjen e veçorive gjuhësore që lidhen me paragrafin dhe tekstin si tërësi;
- logjika e bashkërenditjes dhe e nënrenditjes në shkrim;
- pasurimi i fjalorit, sidomos atij kritik dhe analitik.
- format e ligjërit letrar dhe joletrar/ aplikimi dhe mospalikimi i standardit si gjuhë e letërsisë;
- marrëdhëniet sintaksore dhe efektet narrative;
- përdorimin e gjuhës në media të ndryshme;
- drejtshkrim, drejtshqiptim, përdorim kreativ i gjuhës.
- përdorimi i aparaturës shkencore (referencat etj.) gjatë shkrimit të një eseje a punimi;
- shkathtësitë e teknikave narrative dhe të punës me gjuhën.

Kultura e gjuhës zhvillohet në lidhje me përmbajtjet nga orët e letërsisë, me qëllim të zhvillimit të shkathtësive gjuhësore nga stilistika gjuhësore, gjuha standarde, gjuha dialektore etj.

MATEMATIKA

I. Qëllimi

Sitemi i të mësuarit bazuar në përmbajtje programore iu mundëson të gjithëve (nxënësve, mësime dhe nënësve, prindërve, si dhe subjekteve të tjera) që:

- të identifikojnë atë që nxënësit (kandidatët) duhet të dinë, janë në gjendje të bëjnë dhe ku duhet rënditur,
- të sigurojnë rezultate të larta të pritjes për të gjithë nxënësit (kandidatët),
- të artikulojnë qartë qëllimin e dijes dhe të shkathtësive që duhet të përmbushin për zhvillimet e shkollës XXI.

III. Përmbajtjet programore të testit të maturës nga lënda e matematikës

Vendosja e përmbajtjeve programore të lëndës së matematikës për nivelin e nxënësve që përfundojnë klasën e 12/13 (matura nga lënda e matematikës – lëndë e përgjithshme dhe matematika lëndë e veçantë) është bërë duke pasur parasysh aspektet themelore të lëndës, siç janë përmbajtja, nxitja e aftësive për të nxënë, si dhe shkathtësia për të zbatuar atë.

Elemente të tjera të rëndësishme që janë marrë parasysh:

- paraqitja e drejtë dhe e qartë e asaj që pritet nga nxënësit të dinë dhe të jenë në gjendje të bëjnë me përfundimin e shkollës së mesme të lartë – maturës,
- pranueshmëria nga ana e nxënësve, mësime dhe nënësve e të tjerëve,
- vlefshmëria, mundësia e matjes dhe e përparimit të nxënësve.

Vlerësimi i përmbajtjes bëhet përmes testit. Testi përgatitet në mënyrë që të testojë njohuritë e nxënësve që lidhen me përmbajtjet programore.

Vlerësimet për maturën në lëndën e matematikës janë të përcaktuara me përshkrimin e cilësisë dhe sasisë së njohurive në raport me mundësinë që duhet arritur nxënësit në maturë nga lënda e matematikës.

Në nivel të ulët të arritshmërisë maten njohuritë e nxënësve që i përgjigjen vetëm nivelit të njohjes (njohja e simboleve, fakteve, formulave, parimeve e procedurave).

Nivelit të mesëm paraqet arritshmërinë e justifikueshme që duhet arrijë nxënësi nga lënda e matematikës. Kryesisht me këtë nivel maten njohuritë e nxënësve që i përgjigjen nivelit të kuptuarit dhe të zbatimit (kuptim faktesh dhe parimesh, zotërim informacioni, arsyetim procedure, transferim i njohurive në një kontekst të ri, interpretim i fakteve, përdorim i rregullave, formulave, metodave, koncepteve, parimeve, etj.).

Në nivelin e lartë paraqitet arritshmëria e nivelit më të lartë që duhet arrijë një nxënësi nga lënda e matematikës. Në këtë nivel maten njohuritë e nxënësve që i përgjigjen nivelit të lartë të dijes që i përgjigjen nivelit të: zgjidhjes së problemeve, analizës, sintezës, gjykimit dhe vlerësimit.

E tëra kjo ka rëndësi të jashtëzakonshme, sepse orienton mësime dhe nënësit në realizimin e programit mësimor, vetëdijëson nxënësit për të nxënë, si dhe qartëson prindërit dhe komunitetin për pritshmërinë e nxënësve. Vlerësimi i nxënësve i bazuar në to, iu mundëson nxënësve të vazhdojnë shkollimin e mëtejshëm, gjegjësisht do të jetë i frytshëm për përgatitje më të mirë për mësim gjatë gjithë jetës.

Këto përmbajtje programore kanë karakter diagnostifikues dhe vlerësues për lëndën e matematikës. Janë specifike për lëndën e matematikës, të matshme, realiste dhe të zbatueshme, si dhe synojnë përmbushjen e objektivave të lëndës në kushtet tona.

PJESA I.

MATEMATIKA LËNDË E PËRGJITHSHME

I. ARITMETIKA DHE ALGJEBRA (50%)

1. Logjika matematike dhe bashkësitë
2. Kombinatorika
3. Fuqizimi dhe rrënjëzimi
4. Numrat kompleksë – forma algjebrike
5. Ekuacionet dhe inekuacionet lineare
6. Sistemet e ekuacioneve lineare
7. Sistemet e ekuacioneve jolineare
8. Ekuacionet kuadratike
9. Vektorët

II. GJEOMETRIA DHE MATJA (20%)

1. Matjet në gjeometri
2. Gjeometria analitike në rrafsh

III. ANALIZA MATEMATIKE (20%)

1. Funksionet lineare dhe kuadratike
2. Trigonometria

IV. PROBABILITETI DHE STATISTIKA (10%)

1. Elemente të teorisë së probabilitetit
2. Elemente të statistikës

I. ARITMETIKA DHE ALGJEBRA

1. 1. Logjika matematike dhe bashkësitë

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- të dallojë saktësinë e pohimeve,
- të përkufizojë gjykimin,
- të përkufizojë: konjunksionin, disjunksionin, negacionin, implikacionin dhe ekuivalencën,
- të përdorë drejtë lidhëzat “dhe”, “ose”, etj.,
- të kryejë veprimet me gjykime,

- të zbatojë veprimet logjike në situata praktike,
- të përkufizojë kuantifikatorët,
- të dallojë simbolet e logjikës matematike,
- të përdorë tabelat logjike në shembuj konkret,
- të vërtetojë formulat logjike, tautologjitë,
- të lidhë gjuhën e komunikimit me gjuhën e matematikës logjike,
- të interpretojë tabela nga logjika matematike,
- të përkufizojë konceptin e relacionit,
- të paraqes relacionin si lidhje ndërmjet elementeve të dy bashkësive,
- të përshkruajë kuptimin e grafit të relacionit,
- të përshkruajë relacionin e anasjelltë,
- të paraqes relacionin duke përdorë tabela, diagrame etj.,
- të përkufizojë konceptin e pasqyrimin,
- të dallojë relacionin nga pasqyrimi,
- të gjejë shembuj nga jeta praktike për pasqyrimin dhe relacionin,
- të dallojë pasqyrimin nga funksioni,
- të paraqes pasqyrimin (funksionin) si lidhje e dy bashkësive me diagram, tabelë, si bashkësi e dysheve të renditura dhe në trajtën e një formule,
- të përkufizojë produktin e pasqyrimeve,
- të përkufizojë pasqyrimin invers,
- të përvehtësojë konceptin e bashkësisë si një grumbull elementesh,
- të paraqes bashkësinë në forma të ndryshme,
- të emërtojë bashkësinë me përshkrim dhe mënyra të tjera,
- të bëjë lidhjen ndërmjet gjykimeve dhe bashkësive,
- të identifikojë nënbashkësinë e një bashkësie të dhënë,
- të dallojë simbolet e veprimeve me bashkësi,
- të kryejë veprimet me bashkësi,
- të arsyetojë teoremat mbi veprimet me bashkësi,
- të paraqes prodhimin e drejtpërdrejtë të bashkësive, si bashkësi e dysheve të renditura dhe të paraqes atë në rrafshin koordinativ xOy ,
- të dallojë bashkësinë e fundme nga ajo e pafundme.

1. 2. Numrat realë

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- të shkruajë numrat natyrorë, thyesorë dhe dhjetorë,
- të krahasojë dhe të kryejë veprimet themelore (mbledhja, zbritja, shumëzimi dhe pjesëtimi) me numra natyrorë,
- të gjejë shmv p dhe pmmp e numrave të dhënë,
- të rrumbullakojë numrat natyrorë dhe numrat dhjetorë,
- të krahasojë dhe të kryejë veprimet themelore me numra të plotë,
- të krahasojë thyesat dhe të kryejë veprimet themelore me to,
- të shndërrojnë numrat thyesorë në numra dhjetorë,
- të shndërrojnë numrat dhjetorë të fundmë dhe periodik në numra thyesorë,
- të kryejë veprimet me numra realë,
- të identifikojë bashkësitë numerike,
- të paraqes numrat realë në boshtin numerik,
- të përkufizojë vlerën absolute të numrave,
- të zbatojë njohuritë për numrat realë në llogaritje të përditshme dhe në matje,
- të përkufizojë - rrethinën,
- të paraqes intervalet numerike me simbole,

- të kryejë të gjitha veprimet me numra realë,
- të shkruajë intervalet numerike të dhëna me anë të ndryshores,
- të paraqes në mënyrë grafike bashkësinë e prerjeve të intervaleve numerike.

1. 3. Përqindja

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- të shkruajë përqindjen,
- të përvetësojë nocionin e përqindjes dhe të njehsojë % e një numri,
- të zgjidhë probleme me përqindje që kanë zbatim në jetën praktike.

1. 4. Përpjesëtimi

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- të përkufizojë përpjesën dhe përpjesëtimin,
- të identifikojë përpjesëtimin e drejtë dhe atë të zhdrejtë,
- të zbatojë përpjesëtimin e drejtë dhe të zhdrejtë në zgjidhjen e detyrave nga jeta praktike,
- të përkufizojë përpjesëtimin e thjeshtë dhe të zgjeruar,
- të llogarisë përqindjen, kamatën dhe promilin,
- të zbatojë vetitë e përpjesës në zgjidhjen e detyrave praktike,
- të përdorë kalkulatorin dhe kompjuterin për zgjidhjen e problemeve të ndryshme.

1. 5. Shprehjet shkronjore

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- të dallojë shprehjet numerike nga ato shkronjore,
- të identifikojë ndryshoret në shprehjet shkronjore,
- të gjejë vlerën e shprehjes që përmban shkronja, për vlerat e caktuara të shkronjave,
- të përdorë shkronjat në vend të numrave,
- të përkthejë gjuhën e zakonshme në atë simbolike,
- të konvertojë shprehjet shkronjore nga njëra formë në tjetrën,
- të përdorë formulat për veprime me shprehje shkronjore,
- të përdorë rregullat për thjeshtimin e shprehjeve shkronjore,
- të zbërthejë në faktorë shprehjet shkronjore,
- të shndërrojë shprehjet me ndryshore duke përdorë faktorizimin, zbërthimin, thjeshtimin, reduktimin dhe identitetet themelore,
- të kryejë veprime me shprehje racionale.

2. Kombinatorika

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- të gjejë lidhjen në mes të katrorit dhe kubit të binomit me anën e formulës së binomit,
- të identifikojë kuptimet themelore të kombinatorikës,
- të përkufizojë variacionet, permutacionet dhe kombinacionet,
- të gjejë numrin e permutacioneve pa përsëritje që formohen prej elementeve,
- të gjejë numrin e variacioneve dhe kombinacioneve pa përsëritje që formohen prej elementeve të klasës ,
- të zgjidhë detyra nga kombinatorika,
- të zbatojë konceptin e caktuar kombinatorik varësisht nga situata problemore,
- (të rendis dhe paraqes dallimin e) të njehsojë koeficientin binomial,
- të zbatojë trekëndëshin e Paskalit në detyra të ndryshme,
- të zgjidhë ekuacione/inekuacione që paraqesin situata problemore,
- të zbatojë induksionin matematik në arsyetimin e problemeve matematike,
- të zgjidhë probleme ku zbatohen vetitë e anëtarëve të formulës së binomit.

3. Fuqizimi dhe rrënjëzimi

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- të shkruajë prodhimin e faktorëve të njëjtë si fuqi dhe anasjelltas,
- të kryejë veprime me fuqi me bazë të njëjtë,
- të emërtojë llojin e shprehjeve shkronjore: monom, binom, polinom, shprehje racionale, shprehje algjebrike,
- të përdorë rregullat e veprimeve me fuqi,
- të kryejë veprime me fuqi me baza të ndryshme,
- të shkruajë trajtën e përgjithshme të polinomit me një ndryshore të fuqisë ,
- të dallojë polinomin nga shprehja racionale,
- të dallojë fuqinë eksponenti i së cilës është numër i plotë nga ai që është numër racional,
- të analizojë konceptin e rrënjës katrore,
- të bëjë lidhjen në mes të fuqizimit dhe rrënjëzimit,
- të përdorë rregullat e veprimeve me rrënjë,
- të kryejë racionalizimin e shprehjeve.

4. Numrat kompleks – forma algjebrike

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- të analizojë paraqitjen e numrave kompleks,
- të lidhë zgjidhjen e ekuacionit kuadratik me numrin kompleks,
- të identifikojë formën algjebrike të numrit kompleks,
- të përcaktojë pjesën reale, pjesën imagjinare dhe modulin e numrit kompleks,
- të përcaktojë numrin e konjuguar të numrit kompleks dhe fuqinë e njësisë imagjinare,
- të kryejë veprimet themelore me numra kompleks në formë algjebrike,
- të zbatojë vetitë e veprimeve me numra kompleks,
- të njehsojë fuqizimin e numrave kompleks,
- të shqyrtojë lidhjen ndërmjet numrave kompleks në formë algjebrike dhe rrafshit kompleks.

5. Ekuacionet dhe inekuacionet lineare

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- të identifikojë ndryshoren si element i panjohur,
- të përkufizojë ekuacionet dhe identitetet,
- të identifikojë ekuacionet ekuivalente,
- të identifikojë inekuacionet lineare,
- të zgjidhë ekuacionet/inekuacionet e thjeshta algjebrike,
- të zgjidhë ekuacionet/inekuacionet me vlerë absolute,
- të paraqes zgjidhjen grafike të inekuacioneve,
- të shqyrtojë zgjidhjen e ekuacioneve/inekuacioneve lineare dhe zbatimin e tyre në situata praktike,

6. Sistemet e ekuacioneve lineare

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- të përkufizojë sistemin e dy ekuacioneve lineare me dy të panjohura,
- të zgjidhë sistemin e ekuacioneve lineare me dy të panjohura me ndonjë nga metodat e njohura,
- të identifikojë zgjidhjen e sistemit të ekuacioneve lineare nga zgjidhja grafike,
- të zbatojë sistemet e ekuacioneve lineare për zgjidhjen e problemeve në situata konkrete,
- të analizojë zgjidhjen e sistemit të ekuacioneve lineare, në varshmëri të parakushteve.

7. Sistemet e ekuacioneve jolineare

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- të përkufizojë sistemin e ekuacioneve jo lineare me dy panjohura, ku njëri është ekuacion i shkallës së

- dytë dhe tjetri ekuacion linear,
- të zgjidhë sistemin e ekuacioneve, ku njëri është ekuacion i shkallës së dytë dhe tjetri ekuacion linear,
- të interpretojë zgjidhjen e sistemit në formë grafike dhe analitike,
- të zbatojë sistemet e ekuacioneve jolineare për zgjidhjen e problemeve në situata konkrete,
- të analizojë zgjidhjen e sistemit të ekuacioneve jolineare, në varshmëri të parakushteve.

8. Ekuacionet kuadratike

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- të identifikojë ekuacionin kuadratik,
- të zgjidhë ekuacionin kuadratik të mangët,
- të zgjidhë ekuacionin e plotë kuadratik,
- të zbërthejë në faktorë linear ekuacionin kuadratik,
- të formojë ekuacionin kuadratik nëse dihen zgjidhjet e tij,
- të gjejë zgjidhjen tjetër, nëse dihet njëra zgjidhje,
- të analizojë natyrën e zgjidhjeve të ekuacioneve kuadratike,
- të identifikojë diskriminantën,
- të shqyrtojë natyrën e zgjidhjeve të ekuacionit kuadratik në varësi të diskriminatës,
- të interpretojë grafikisht zgjidhjen e ekuacioneve kuadratike,
- të vërtetojë formulat e Vietit,
- të përdorë formulat e Vietit në zgjidhjen e detyrave të ndryshme,
- të njehsojë shumën dhe prodhimin e zgjidhjeve të ekuacionit kuadratik në bazë të koeficienteve të ekuacionit kuadratik,
- të zgjidhë detyra problemore që sillen në zgjidhjen e ekuacioneve kuadratike,
- të zgjidhë ekuacionet bikuadratike.

9. Vektorët

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- të dallojë madhësitë skalare dhe vektoriale,
- të emërtojë karakteristikat e vektorit,
- të zbatojë veprimet themelore me vektorë (mbledhja, zbritja dhe shumëzimi me skalar),
- të demonstrojë grafikisht shumën/zbritjen e vektorëve,
- të demonstrojë grafikisht shumëzimin e vektorit me skalar, si dhe kolinearitetin e vektorëve,
- të njehsojë vektorin njësi,
- të zbatojë vektorët në zgjidhjen e problemeve të ndryshme gjeometrike.

II. GJEOMETRIA DHE MATJA

1. Matjet në gjeometri

1. 1. Planimetria

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- të dallojë figurat gjeometrike në rrafsh,
- të emërtojë figurat gjeometrike në rrafsh,
- të skicojë figurat gjeometrike në rrafsh,
- të identifikojë vetitë e figurave gjeometrike në rrafsh,
- të përcaktojë pikat karakteristike të trekëndëshit,
- të interpretojë teoremat themelore për trekëndëshin,
- të zbatojë vetitë e pikave karakteristike të trekëndëshit në probleme gjeometrike,
- të dallojë kongruencën nga ngjashmëria,
- të interpretojë teoremat themelore për ngjashmëri dhe kongruencë të trekëndëshave,

- të zbatojë kongruencën dhe ngjashmërinë në probleme gjeometrike,
- të ndajë segmentin në pjesë të barabarta,
- të interpretojë teoremën e Pitagorës,
- të zbatojë teoremën e Pitagorës në zgjidhjen e trekëndëshit kënddrejtë dhe në zgjidhjen e problemeve në figura të cilat nuk janë trekëndësha kënddrejtë,
- të përcaktojë dhe shqyrtojë pozitën ndërmjet pikës, drejtëzës dhe rrafshit,
- të analizojë dhe komentojë modelet për zgjidhje të problemeve të përbëra gjeometrike.

1. 2. Stereometria

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- të përkufizojë sipërfaqet ekuivalente,
- të emërtojë trupat gjeometrikë,
- të njehsojë syprinën dhe vëllimin e kubit, si dhe të kuboidit,
- të njehsojë syprinën e figurave në rrafsh (trekëndëshit, katërkëndëshit dhe poligonëve të rregullt),
- të llogarisë syprinën e rrethit dhe të pjesëve të tij,
- të skicojë modelet e trupave gjeometrikë,
- të njehsojë syprinën dhe vëllimin e trupave të rregullt gjeometrikë (prizmit, piramidës, cilindrit, konit dhe sferës),
- të dallojë diagonalen e trupit nga diagonalja e figurave që e ndërtojnë atë trup,
- të dallojë këndin hapësinor nga ai në rrafsh,
- të dallojë trupat e rregullt nga ata të parregullt,
- të analizojë formimin e disa trupave gjeometrikë përmes rrotullimit të figurave gjeometrike të caktuara,
- të përdorë matjet për ndërtimin e figurave dy dhe tredimensionale,
- të zbatojë njohuritë stereometrike për zgjidhjen e problemeve në situata konkrete.

2. Gjeometria analitike në rrafsh

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- të dallojë trajtat e ndryshme të ekuacionit të drejtëzës,
- të shndërrojë ekuacionin e drejtëzës nga një trajtë në tjetrën,
- të shqyrtojë rastet e veçanta të pozitës së drejtëzës,
- të gjejë ekuacionin e drejtëzës në kushte të caktuara,
- të identifikojë koeficientin e drejtimit të drejtëzës,
- të caktojë pozitën reciproke të dy drejtëzave,
- të identifikojë lakoret e gradës së dytë,
- të klasifikojë lakoret e gradës së dytë si prerje konike,
- të identifikojë elementet që përmban një lakore e gradës së dytë.

III. ANALIZA MATEMATIKE

1. Funksioni linear dhe kuadratik

1.1. Funksioni linear

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- të përkufizojë pasqyrimin/funksionin linear,
- të identifikojë mënyrat e dhënies së funksionit linear,
- të vizatojnë grafikun e funksionit linear,
- të shqyrtojë vetitë e funksionit linear,
- të gjejë funksionin invers të funksionit linear.

1.2. Funksioni kuadratik

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- të përkufizojë funksionin kuadratik,
- të vizatojë grafikun e funksionit kuadratik,
- të identifikojë nga grafiku: monotoninë, zerot, shenjën dhe vlerën ekstreme,
- të identifikojë vetitë e funksionit kuadratik,
- të shqyrtojë grafikun e funksionit kuadratik varësisht nga parametri dhe diskriminanta,
- të zbatojë funksionin kuadratik në zgjidhjen e detyrave në situata praktike.

1.3. Funksionet elementare

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- të identifikojë funksionet elementare,
- të përkufizojë: domenin, kodomenin, zerot, monotoninë dhe simetrinë e funksionit,
- të skicojë grafikun e funksioneve elementare,
- të dallojë funksionet elementare nga funksionet e përbëra,
- të gjejë funksionin invers të funksioneve elementare,
- të interpretojë vetitë themelore të funksionit duke u bazuar në paraqitjen grafike të tij.

2. Trigonometria

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- të përkufizojë rrethin trigonometrik,
- të emërtojë njësitë për matjen e këndit,
- të identifikojë lidhjen ndërmjet shkallës dhe radianit,
- të shndërrojë njërin njësi të këndit në tjetrën pa përdorimin e kalkulatorit,
- të përkufizojë funksionet trigonometrike në trekëndëshin kënddrejtë dhe në rrethin trigonometrik,
- të zbatojë identitetet themelore trigonometrike,
- të identifikojë vetitë themelore të funksioneve trigonometrike me anë të rrethit trigonometrik,
- të krahasojë dhe rendis ndryshimet në mes të funksioneve trigonometrike,
- të zgjidhë ekuacionet/inekuacionet elementare trigonometrike,
- të bëjë lidhjen e trigonometrisë me gjeometrinë,
- të zbatojë trigonometrinë në zgjidhjen e detyrave nga jeta praktike.

IV. STATISTIKA DHE PROBABILITETI

1. Elemente të teorisë së probabilitetit

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- të përshkruajë dukuritë dhe ngjarjet,
- të përshkruajë provat e rastit dhe ngjarjet e rastit që lidhen me to,
- të rendis elementet e ngjarjeve të rastit,
- të shkruajë hapësirën e të gjitha mostrave të mundshme gjatë një eksperimenti,
- të përkufizojë probabilitetin e një ngjarjeje,
- të tregojë vetitë e ngjarjeve,
- të identifikojë kuptimet themelore të probabilitetit,
- të sqarojë kuptimet themelore të probabilitetit,
- të dallojë përkufizimin klasik dhe gjeometrik të probabilitetit,
- të eksperimentojë në mënyrë të pavarur në përcaktimin e provave,
- të përkufizojë probabilitetin me kusht,
- të njehsojë probabilitetin me kusht,
- të lidhë probabilitetin me kombinatorikën,

- të kryejë veprimet me ngjarje,
- të argumentojë që probabiliteti është në funksion të ngjarjeve të rastit si kusht që plotëson relacionin
- të përdorë vetitë dhe rregullat e probabilitetit,
- të gjejë shpërndarjen e ndryshore së rastit kur dihet funksioni i shpërndarjes,
- të rendis të dhënat për njehsimin e meseve,
- të zbatojë vetitë e varësisë dhe pavarësisë së ngjarjeve në veprimin me ngjarje,
- të përgjithësojë teoremën e Bajesit me anë të induksionit matematik,
- të identifikojë ngjarjet që formojnë sistem të plotë të ngjarjes,
- të zbatojë konceptet e probabilitetit në situata praktike,
- të lidhë probabilitetin me detyra nga jeta e përditshme,
- të analizojë situatat konkrete gjatë vrojtimit të ndonjë prove.

2. Elemente të statistikës

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- të përshkruajë popullsinë dhe individin (si njësi bazë) si ndryshore (tipare) për grumbullimin e të dhënave,
- të gjejë shembuj që ilustrojnë kuptimin e popullsisë,
- të shprehë dendësinë në përqindje,
- të përcaktojë zgjedhjen si element për grumbullimin e të dhënave,
- të grumbullojë të dhënat statistikore,
- të rendis të dhënat statistikore sipas karakteristikave të caktuara,
- të kategorizojë në klasë të dhënat statistikore,
- të përkufizojë kuptimet themelore të statistikës,
- të dallojë kuptimin e shpërndarjes së të dhënave me të dhënat që kanë shpërndarje të ndryshme,
- të përkufizojë amplitudën si karakteristikë të shpërndarjes,
- të llogarisë frekuencat absolute dhe relative,
- të ndërtojë tabela në të cilat shprehen vlerat, kategoritë (modalitetet) dhe dendësia,
- të njehsojë dendësinë e klasave,
- të njehsojë treguesit e grumbulluar në vlera dhe përqindje,
- të dallojë mesin aritmetik, gjeometrik dhe harmonik,
- të paraqes të dhënat në mënyrë tabelare dhe grafike,
- të konstruktojë poligonin dhe histogramet,
- të lexojë diagramet në raste të ndryshme,
- të shqyrtojë raportin midis një tipari sasior të vazhdueshëm dhe një tipari sasior diskret,
- të gjejë shembuj të kalimit nga tipari sasior i vazhdueshëm në tiparin sasior diskret,
- të përshkruajë kuptimin e kuartil, të
- të njehsojë dispersionin dhe shmangien mesatare katrore,
- të llogarisë shmangien mesatare absolute,
- të llogarisë masat e tendencës qendrore,
- të identifikojë vetitë karakteristike të të dhënave (mesataren aritmetike, modën dhe medianën),
- të përshkruajë realizimin e shpërndarjes së ndryshore,
- të sistemojë saktë vlerat në kufijtë e klasave,
- të shpjegojë raportin ndërmjet mesatares, mesores dhe modës,
- të analizojë grafikët dhe histogramet absolute dhe relative,
- të zbatojë vlerën mesatare, dispersionin dhe koeficientin variacional,
- të interpretojë kuartilet me anë të shembujve,
- të identifikojë raportin ndërmjet dispersionit dhe shmangies mesatare katrore (në raste kur të dhënat rriten/zvogëlohen me të njëjtën madhësi konstante),
- të lidhë statistikën me fushat tjera.

MATEMATIKA LËNDË VEÇANTË

I. ARITMETIKA DHE ALGJEBRA (20%)

1. Numrat kompleks - forma trigonometrike
2. Matricat dhe përcaktorët
3. Algjebra vektoriale

II. GJEOMETRIA DHE MATJA (25%)

1. Gjeometria analitike në rrafsh

III. ANALIZA MATEMATIKE (50%)

1. Funksionet eksponenciale dhe logaritmike. Ekuacionet iracionale, eksponenciale dhe logaritmike
2. Trigonometria
3. Vargu numerik
4. Limiti dhe vazhdueshmëria e funksionit
5. Derivati dhe diferenciali i funksionit
6. Njehsimi integral.

IV. PROBABILITETI (5%)

1. Elemente të teorisë së probabilitetit

I. ARITMETIKA DHE ALGJEBRA

1. Numrat kompleks – forma trigonometrike

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- të identifikojë formën trigonometrike të numrit kompleks,
- të shndërrojë numrin kompleks nga forma algjebrike në atë trigonometrike dhe anasjelltas
- të kryejë veprimet themelore me numra kompleks në formë trigonometrike,
- të gjejë fuqinë dhe rrënjën e numrave kompleks,
- të zbatojë formulën e Muavrit për vërtetimin e identiteteve trigonometrike.

2. Matricat dhe përcaktorët

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- të përkufizojë matricën,

- të përcaktojë kushtin e barazimit të dy matricave,
- të kryejë veprimet me matrica (shumëzimi i matricës me skalar, mbledhja, zbritja dhe shumëzimi i dy matricave),
- të arsyetojë vetitë e matricave në lidhje me mbledhjen dhe shumëzimin e tyre,
- të përkufizojë përcaktorët deri te rendi i tretë,
- të llogarisë vlerën e përcaktorit duke shfrytëzuar metoda të ndryshme,
- të identifikojë vetitë e përcaktorëve,
- të dallojë matricat nga përcaktorët,
- të përdorë matricat për të modeluar disa situata konkrete,
- të zbatojë përcaktorët në zgjidhjen e detyrave konkrete nga fushat tjera të matematikës.

3. Algjebra vektoriale

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- të definojë bazën e hapësirës vektoriale,
- të interpretojë vektorin në bazën e dhënë,
- të interpretojë varësinë dhe pavarësinë lineare të vektorëve,
- të vërtetojë varshmërinë lineare të dy vektorëve,
- të skicojë projeksionin e vektorit në bosht,
- të zbatojë formulën për njehsimin e projeksionit të vektorit,
- të kryejë veprimet me vektorët në bazën ,
- të gjejë intensitetin e vektorit,
- të njehsojë prodhimin skalar të vektorëve,
- të llogarisë këndin ndërmjet dy vektorëve,
- të zbatojë vektorët në vërtetimin e teoremave nga planimetria,
- të vërtetojë kushtet për kolinearitet, komplanaritet dhe pozitën reciproke ndërmjet dy vektorëve.

II. GJEOMETRIA DHE MATJA

1. Gjeometria analitike në rrafsh

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- të gjejë ekuacionin e drejtëzës në kushte të caktuara,
- të caktojë pozitën e drejtëzës me boshtet e sistemit koordinativ,
- të paraqes në mënyrë gjeometrike drejtëzën, varësisht nga ekuacioni i saj,
- të njehsojë këndin ndërmjet dy drejtëzave,
- të përdorë kushtin e paralelizmit dhe normalitetit të dy drejtëzave në situata praktike,
- të llogarisë distancën ndërmjet drejtëzës dhe pikës,
- të shkruajë ekuacionet e lakoreve të gradës së dytë,
- të bëjë interpretimin gjeometrik të lakoreve të gradës së dytë,
- të shndërrojë ekuacionin e përgjithshëm të lakores së gradës së dytë në ekuacion kanonik të saj,
- të caktojë kushtet për pozitën e drejtëzës me lakoret e gradës së dytë,
- të caktojë pozitën ndërmjet lakoreve të gradës së dytë,
- të zgjidhë problemet gjeometrike duke i konvertuar në probleme algjebrike.

III. ANALIZA MATEMATIKE

1. Funksionet eksponenciale dhe logaritmike. Ekuacionet iracionale, eksponenciale dhe logaritmike.

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- të përkufizojë funksionet eksponenciale dhe logaritmike,
- të identifikojë vetitë e funksioneve eksponenciale dhe logaritmike,

- të zbatojnë vetitë e logaritmeve,
- të paraqes grafikisht funksionet eksponenciale dhe logaritmike,
- të vërejnë nga grafiku: monotoninë dhe shenjën e funksioneve eksponenciale dhe logaritmike,
- të bëjnë lidhjen ndërmjet funksioneve eksponenciale dhe logaritmike,
- të zbatojnë funksionet eksponenciale dhe logaritmike në situata praktike,
- të zgjidhë ekuacionet iracionale, eksponenciale dhe logaritmike,
- të zgjidhë inekuacionet iracionale, eksponenciale dhe logaritmike.

2. Trigonometria

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- të sqarojë ndryshimet në amplitudë, fazë dhe periodë në funksionet trigonometrike: \sin , \cos , \tan ,
- të zgjidhë ekuacionet/inekuacionet elementare trigonometrike,
- të shqyrtojë dhe paraqes grafikisht funksionet e përbëra trigonometrike,
- të vërtetojë identitetet e përbëra trigonometrike duke i përdorë identitetet themelore,
- të zbatojë teoremën e sinusit dhe kosinusit për zgjidhjen e trekëndëshit dhe njehsimin e syprinës së tij,
- të zgjidhë ekuacionet/inekuacionet e përbëra trigonometrike,
- të bëjnë lidhjen e trigonometrisë me gjeometrinë.

3. Vargu numerik

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- të përkufizojë vargun me anë të funksionit,
- të përshkruajë vargun aritmetik dhe atë gjeometrik,
- të përcaktojë termin e përgjithshëm të vargut aritmetik dhe atij gjeometrik,
- të identifikojë rregullat e vargut aritmetik dhe atij gjeometrik,
- të zbatojë vargun aritmetik dhe atë gjeometrik në situata praktike,
- të gjejë shumën e n - termave të vargut aritmetik dhe gjeometrik,
- të përkufizojë vlerën kufitare të vargut,
- të shqyrtojë konvergjencën dhe divergjencën e vargjeve,
- të zbatojë vetitë e veprimeve me vargje konvergjente,
- shqyrton sjelljen e vargut në forma të ndryshme të a_n dhe për $\lim_{n \rightarrow \infty} a_n$ atëherë kur a_n .

4. Limiti dhe vazhdueshmëria e funksionit

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- të përkufizojë vlerën kufitare (limitin) e funksionit,
- të identifikojë vetitë e limitit të funksionit,
- të gjejë limitin e funksioneve të thjeshta,
- të bëjnë lidhjen ndërmjet limitit të vargut dhe limitit të funksionit,
- të llogarisë limitin e funksioneve të përbëra,
- të zbatojë limitin për njehsimin e asimptotave të funksionit,
- të përkufizojë vazhdueshmërinë e funksionit,
- të bëjnë lidhjen e fushës së përkufizimit me pikat e këputjes së funksionit,
- të paraqes funksionet jo të vazhdueshme duke i ilustruar ato me anë të pikave të ndërprerjes,
- të përkufizojë shtesën e argumentit dhe shtesën e funksionit.

5. Derivati i funksionit

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- të përkufizojë derivatin,
- të bëjnë interpretimin gjeometrik të derivatit,
- të përdorë kuptimin gjeometrik të derivatit në situata konkrete,
- të bëjnë lidhjen në mes të vazhdueshmërisë së funksionit dhe derivatit të tij,

- të gjejë derivatet e funksioneve elementare,
- të zbatojë rregullat e derivatit,
- të gjejë derivatin e funksioneve të përbëra,
- të zbatojë derivatet në situata të ndryshme,
- të përkufizojë diferencialin e funksionit,
- të dallojë derivatin nga diferenciali,
- të bëjë lidhjen ndërmjet derivateve dhe problemeve të gjeometrisë analitike (ek. i tangjentes dhe ekuacioni i normales, këndin ndërmjet dy lakoreve),
- të zbatojë derivatin për njehsimin e zgjidhjeve të përafërta të disa ekuacioneve algebrike,
- të zbatojë derivatet për njehsimin e monotonisë dhe vlerave ekstreme të funksioneve,
- të zbatojë derivatet për njehsimin e konkavitetit dhe konveksitetit të funksioneve, si dhe pikat e infleksionit,
- të zbatojë derivatin në zgjidhjen e detyrave të ndryshme nga jeta e përditshme.

6. Integrali i funksionit

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- të identifikojë lidhjen ndërmjet diferencialit dhe njehsimit integral,
- të njehsojë funksionin primitiv,
- të përdorë tabelën e integraleve,
- të zbatojë vetitë e integralit të pacaktuar,
- të përkufizojë integralin e caktuar si limit të shumës integrale,
- shpjegojë konceptin e integralit;
- të zbatojë metodat përkatëse për zgjidhjen e integraleve (zëvendësimi, parcial),
- të bëjë lidhjen ndërmjet integralit të pacaktuar dhe integrali të caktuar,
- të përdorë teknika të ndryshme për njehsimin e integralit të caktuar,
- të përdorë integralin e caktuar për njehsimin e syprinës së trapezit vijëpërkulur,
- të përdorë integralin e caktuar në zgjidhjen e detyrave praktike (njehsimin e syprinës së figurave, vëllimit të trupave, gjatësisë së harkut, etj.),
- të bëjë lidhjen e integralit me probleme të fizikës.

IV. PROBABILITETI

1. Elemente të teorisë së probabilitetit

Nxënësi duhet të jetë në gjendje:

- të llogarisë pritjen matematike, variancën si dhe devijimin standard për ndryshoret e rastit të llojit diskret dhe të vazhdueshëm,
- të përdorë shpërndarjen binomiale dhe atë gjeometrike në zgjidhjen e problemeve,
- të përdorë masat e tendencës qendrore, dispersionin dhe korelacionin linear në zgjidhjen e problemeve,
- të zbatojë teoremën e Bajesit në zgjidhjen e detyrave të ndryshme,
- të njehsojë pritjen matematike të një ndryshore të rastit diskrete,
- të bëjë lidhjen e pritjes matematike me mesataren.

THE ENGLISH LANGUAGE TEST

The English language test is a standardised test suitable for assessment and evaluation of learners' core abilities and skills gained in three-year and four-year upper-secondary schools, both in distinct types of gymnasia and vocational schools within the subject of English. It is a multiple choice test comprising twenty items in total. The items of the English language test are the most representative items and derive from the core attainment targets of the respective categories. For each testing item four alternatives are provided, out of which only one alternative is correct whereas three others are false alternatives. In order to score points, test-taker's task is to choose the correct alternative.

Regarding the content categories, in accordance with the English Language Curriculum for grades ten to twelve, respectively grade thirteen, the standardised English language test comprises the most representative items from all four content categories:

1. Communication
2. Understanding and Using English
3. Making Connections
4. English in the World

1. Within the central content category Communication, two subcategories are included: reading, being a receptive skill, and situational language, which contains interactional patterns. The other language skills, both receptive and productive skills (the subcategories of listening, speaking and writing) are not included in the test, the first two due to physical conditions under which the test is administered, whereas the latter due to impossibility of providing objective assessment.

2. The test items in the content category of **Understanding and Using English** aim at the assessment and evaluation of learners' knowledge and their linguistic and meta-linguistic skills. For this purpose, the test comprises items which originate from the subcategories including: spelling and pronunciation; vocabulary (register, synonyms, word building); word structure (word classes, word forms), and sentence structure (word order, complex and compound sentences: subordination and coordination).

3. The test items in the content category of **Making Connections** test learners' ability and skills in integrating learning areas, using their critical thinking skills in making cross-curricular connections, and in using English for real life purposes. The test items in this category include distinguishing factual information from opinion and similar, in applying their knowledge from other subject. They attempt to link curricular content of other subjects and English.

4. The items in the content category of **English in the World** aim at testing learners' knowledge and awareness related to cultural diversity, similarities and differences, as well as symbols, principles, values, and attitudes of the English speaking world.

The test items of particular content categories are fairly proportionately distributed as far as the general and specific objectives are concerned, and this is in accordance with this level of pre-university education. Consequently, the general and specific objectives of test items intend to measure learners' aptitude in the four levels of Bloom's taxonomy:

- Knowledge (of fact, of norm, of concept);
- Understanding (of a concept, of relations of cause and effect, interpretation of information);
- Application (of a norm, of a concept, of a procedure);
- Critical thinking (identification of relevant information, evaluation of a supposition, evaluation of a given conclusion).

All the items in the English language test derive from the topical content of the syllabus, and include real life situations which are attractive and within the sphere of interest of this age group of learners. The tested points are not isolated but are all contextualised in order to facilitate understanding.

However, it should be noted that, due to the nature of the overall standardised testing system, the content categories and their sub-categories can only be tested through one of the receptive skills, that is, through reading.

PËRMBAJTJA DHE STANDARDET E ARRITSHMËRISË TË NIVELIT TË TRETË NË LËNDËN E GJEOGRAFISË NË GJIMNAZIN GJUHËSOR DHE SHOQËROR

KATEGORITË	NËNKATEGORITË	PËRMBAJTJA	STANDARDET E ARRITSHMËRISË
HAPËSIRA DHE SISTEMET FIZIKE	VENDI DHE HAPËSIRA	Hyrje në gjeografinë fizike, lënda e studimit, ndarja.	Nxënësi duhet të shprehë kuptimin e gjeografisë fizike, ndarjen dhe lidhjen me shkencat e tjera.
		Veçoritë fiziko-gjeografike të Tokës, forma, madhësia, lëvizjet e Tokës dhe rrjedhojat e tyre.	Duhet të dijë të shprehë formën, madhësinë, dimensionet, lëvizjet dhe rrjedhimet e lëvizjeve.
		Harta dhe globi, harta gjeografike, ndarja, shkalla, përmbajtja.	Nxënësi duhet të shprehë kuptimin e hartës, të globit, sistemit të koordinatave dhe të izovijave, t'i caktojë pikat në Tokë, të përcaktojë largësinë, lartësinë, t'i përdorë shenjat hartografike.
	SISTEMET FIZIKE-LITOSFERA	Përbërja dhe struktura e Tokës.	Nxënësi duhet të kuptojë dhe të paraqesë përbërjen e Tokës, veçoritë dhe elementet kryesore të saj
		Korja e Tokës, krijimi dhe përbërja.	Nxënësi duhet të kuptojë si u krijua korja e Tokës, me cilat lëvizje tektonike u krijua dhe me cilat procese modifikohet.
		Shkëmbinjtë dhe mineralet.	Nxënësi duhet të kuptojë çka janë shkëmbinjtë, mono dhe poliminerale, magmatikë, sedimentarë, metamorfë, si krijohen xehet, llojet e tyre dhe rëndësia ekonomike.
		Relievi i sipërfaqes së Tokës, format themelore, faktorët e krijimit (të brendshëm, të jashtëm).	Nxënësi duhet të dinë si krijohen format parësore dhe dytësore të relievit, vargmalet, malet, fushat, ultësirat, luginat dhe format e tjera relievore.
		Erozioni dhe rrëshqitjet.	Nxënësi duhet të kuptojë procesin e erozionit dhe rrëshqitjet, faktorët që i shkaktojnë dhe e pengojnë atë, dëmet që i krijojnë për njerëzimin
		Roli i relievit në jetën dhe veprimtarinë e njerëzve	Të kuptuarit e rolit të relievit në shfrytëzimin e tokave për veprimtari të ndryshme, për ndërtimin e vendbanimeve, ndërtimin e rrugëve, qarkullimin e mjeteve të transportit etj.
	ATMOSFERA	Ndërtimi i atmosferës dhe proceset dinamike në atmosferë.	Nxënësi duhet të kuptojë strukturën e atmosferës, shtresat e saja, veçoritë e masave ajrore në troposferë në gjerësitë e ndryshme gjeografike, mbi tokë dhe objektet ujore.
		Erërat, krijimi dhe ndarja.	Nxënësi duhet të kuptojë dhe të sqarojë shkaktarët e lëvizjes së ajrit-erës, shpejtësinë e lëvizjes, drejtimet e lëvizjes, veçoritë specifike të erërave në viset e ndryshme në Tokë.
		Reshjet atmosferike, format, përhapja. Fenomeni "El Ninjo."	Nxënësi duhet të kuptojë dhe të shpjegojë llojet e reshjeve, format e reshjeve, sasinë e ndryshme dhe shkaqet, fenomenin e "El Ninjos" dhe pasojat e tij për viset tropikale dhe ekuatoriale.

SISTEMET HUMANE	BIOSFERA HIDROSFERA	Ndotja e ajrit dhe problemi i ozonit.	Nxënësi duhet të kuptojë se ndotja e ajrit dhe problemi i ozonit është rezultat i zhvillimit të industrisë, qyteteve dhe të transportit bashkëkohor, është gati i pashmangshëm, por edhe i kontrollueshëm.
		Ngrohja globale dhe klima	Nxënësi duhet të kuptojë dhe të formojë mendimin se hedhja e gazrave nga industria, automjetet etj. po e shkakton “efektin e serrës” që po ndikon në ndryshimin e klimës, e cila do të ketë pasojë të konsiderueshme.
		Ujërat, format e paraqitjes, objektet ujore, veçoritë, bilanci ujor.	Nxënësi duhet të kuptojë dhe të shpjegojë përhapjen e ujërave në Tokë, format e paraqitjes, vetitë fizike e kimike dhe bilancin e tij.
		Ujërat si faktor limitues i zhvillimit shoqëror.	Nxënësit duhet të dinë se kërkesat për ujë po shtohen gjithnjë, kurse sasitë e tij mbeten të njëjta, në disa pjesë të botës ndihet mungesa e ujit dhe ai po bëhet faktor limitues i zhvillimit së bashku me ndotjen e ujit.
		Shpyllëzimi dhe zhdukja e bimëve dhe kafshëve nga ekosistemet e ndryshme	Nxënësi duhet të kuptojë dhe të zhvillojë mendimin se bota e gjallë bimore e shtazore është në rrezik nga shfrytëzimi joracional nga shkaku i shtimit të lartë të popullsisë dhe ndotjes së mjedisit
	PEDOSFERA NJERIU DHE EKUMANE, NJERIU KOMUNITETET, HAPSIR	Dherat, krijimi, tipat kryesorë, zvogëlimi i fondit tokësor.	Nxënësi duhet të dijë se si krijohen dherat, veçoritë bazë fizike, kimike e biologjike të tyre, tipat më të njohur, fondi i tokave të mira dhe zvogëlimi i tyre.
		Gjeografia humane, lënda, ndarja, detyrat	Nxënësi duhet të njohë disiplinat e gjeografisë humane, lëndën e studimit dhe rëndësinë e tyre
		Hartat dhe metodat hartografike në gjeografinë humane.	Nxënësi duhet t’i njohë elementet e hartës, simbolet dhe të dijë t’i përdorë ato në leximin dhe në punimin e hartave tematike.
		Popullsia në botë, lëvizja numerike, shpërndarja, dendësia, rritja e shpejtuar	Nxënësi duhet t’i njohë kuptimet themelore dhe përmes numrave dhe paraqitjeve grafike të shprehë rritjen e popullsisë, dendësinë, lëvizjet e popullsisë.
		Lëvizja natyrore dhe migrimet, problemi i refugjatëve.	Nxënësi duhet të dijë të analizojë lëvizjen natyrore dhe mekanike me faktorët socialë, ekonomikë, politikë e psikologjikë.
		Strukturat e popullsisë, analfabetizmi, papunësia, paparazia gjinore e tjera.	Nxënësi duhet të kuptojë se popullsia përbëhet prej shumë strukturave si biologjike, vitale, ekonomike, sociale, arsimore, etnike, racore, fetare, gjuhësore dhe duhet të dijë t’i sqarojë.
	VENDBANIMET	Vendbanimet, kuptimi, ndarja, tipat, funksionet.	Nxënësi duhet të dijë t’i dallojë vendbanimet fshatare, urbane, të dendu ra, të shpërndara, format e tyre, madhësinë dhe funksionet.
		Urbanizimi si proces botëror	Nxënësi duhet të kuptojë se qytetet filluan të zhvillohen me zhvillimin e industrisë dhe të degëve shërbyese, me zhvillimin e transportit, se qytetet dallohen nga struktura e brendshme, fizionomia dhe funksionet.
	ORGANIZIM II HAPËSIRËS	Harta politike e botës.	Nxënësi do të kuptojë se harta politike e botës ka ndryshuar shumë dhe po ndryshon gjithnjë, pas dekolonializimit, dhe pas shkapërderdhjes së disa vendeve socialiste.

NËRËZIT DHE VEPRIMTARITË	Shteti si element gjeografik	Nxënësi duhet të kuptojë se shteti përbëhet prej territorit, popullsisë, pasurive natyrore, njerëzore, rregullimit shoqëror-politik, kufijve dhe se ka shtete me madhësi të ndryshme territoriale, të populluar, forma të qeverisjes dhe rregullim politik.
	Grupimet ekonomike, ushtarake dhe politike në botë	Nxënësit duhet të kuptojnë se shtetet për qëllime ekonomike e politike krijojnë grupacione shtetesh për të qenë më të forta dhe sigurta.
	Konfliktet dhe bashkëpunimi në mes të popujve e shteteve.	Nxënësit duhet të dinë se në mes të popujve dhe të shteteve ka interesa të ndryshme ekonomike e politike, probleme kufitare, etnike, por ka edhe bashkëpunim të mirëfilltë.
	Veçoritë ekonomiko- gjeografike të botës.	Nxënësi duhet të dijë për kuptimin e ekonomisë, për sektorët, llojet e veprimtarive prodhuese dhe joprodhuese, për faktorët që e ndihmojnë dhe pengojnë zhvillimin ekonomik.
	Ekonomia dhe veprimtaritë ekonomike e shërbyese.	Nxënësi duhet të zbatojë ndarjen e ekonomisë sipas veprimtarive e sektorëve dhe të tregojë rolin e tyre për ekonomi.
	Revolucioni shkencor-teknik-teknologjik dhe rrjedhimet për ekonomi.	Nxënësi duhet të kuptojë se zhvillimi shkencor, teknik dhe teknologjik është ndër faktorët shumë të rëndësishëm për përparimin e ekonomisë dhe të shoqërisë në përgjithësi.
	Prodhimtaria bujqësore, kushtet dhe faktorët e zhvillimit.	Nxënësi duhet të dijë se për zhvillimin e bujqësisë nevojiten kushtet optimale natyrore ose kompensimi i tyre me faktorët teknikë organizativë e financiarë.
	Tipat e prodhimitarisë bujqësore.	Nxënësi duhet të dijë se si rezultat i ndikimit të kushteve natyrore dhe nivelit të zhvillimit ekonomik e teknik janë krijuar tipa të ndryshëm të prodhimitarisë bujqësore.
	Prodhimtaria bimore në brezin e mesëm.	Nxënësi duhet të kuptojë dhe të sqarojë se në brezin e mesëm rriten kulturat që i përgjigjen këtij brezi.
	Prodhimtaria bimore në brezin subtropik.	Nxënësi duhet të sqarojë përhapjen e bimëve që i përgjigjen brezit subtropikal.
	Prodhimtaria bimore në brezin tropik dhe ekuatorial.	Nxënësi duhet të sqarojë përhapjen e bimëve në brezin tropikal dhe ekuatorial.
	Prodhimtaria blegtorale dhe peshkimi në botë.	Nxënësi do t'i analizojë faktorët që ndikojnë në zhvillimin e blegtorisë, tipat e saj, zhvillimin e tregut, transportit, rajonet e peshkimit, sasinë e peshkimit dhe industrinë e përpunimit të peshkut.
	Problemi i urisë në botë, përhapja, shkaqet dhe pasojat.	Nxënësi duhet të kuptojë dhe të sqarojë pse ndodh uria në kohën e sotme, ku ndodh dhe si mund të zgjidhet ky problem.
	Industria dhe zhvillimi, veçoritë e prodhimitarisë industriale.	Nxënësi duhet të kuptojë dhe të sqarojë çka është industria, si u zhvillua dhe cilat janë veçoritë e prodhimitarisë industriale.

		<p>Energjetika dhe rëndësia e saj për zhvillimin ekonomi.</p>	<p>Për të sqaruar zhvillimin e energjetikës nevojitet të kuptohen etapat e zhvillimit të energjisë krahas zhvillimit ekonomik dhe teknik.</p>
		<p>Lëndët e para, përhapja dhe rëndësia e tyre për ekonomi.</p>	<p>Nxënësi duhet të dijë se industria ka nevojë për lëndë të para të cilat duhet të përpunohen, porse ato kanë shtrirje të ndryshme në botë.</p>
		<p>Rajonet industriale dhe veçoritë e tyre ekonomiko-gjeografike.</p>	<p>Nxënësi duhet të dijë se industria ka veti të përqendrimit dhe të lidhjes, prandaj edhe krijon rajone industriale.</p>
		<p>Zhvillimi i pabarabartë industrial, shkaqet dhe pasojat.</p>	<p>Nxënësi duhet të kuptojë se zhvillimi i industrisë me përqendrimin e saj hapësinor ndikon në zhvillimin e pabarabartë ekonomik duke shkaktuar edhe pasoja të tjera.</p>
		<p>Transporti, komunikacioni, tregtia dhe turizmi.</p>	<p>Nxënësi duhet të dijë se këto degë kanë rëndësi të madhe për zhvillimin e gjithëmbarshtëm dhe se janë të lidhura për zhvillimin e teknikës, ekonomisë, kushteve gjeografike.</p>
		<p>Kushtet dhe faktorët e zhvillimit të transportit dhe të komunikacionit.</p>	<p>Nxënësi duhet të sqarojë se për zhvillimin e transportit dhe të komunikacionit duhet njohur mirë kushtet natyrore, shoqërore, ekonomike dhe teknike.</p>
		<p>Degët e komunikacionit, veçoritë dhe shpërndarja.</p>	<p>Nxënësi duhet të kuptojë dhe të sqarojë cilat janë degët e komunikacionit, cilat janë veçoritë specifike të tyre dhe si janë shpërndarë në botë.</p>
		<p>Këmbimi i mallrave në botë.</p>	<p>Nxënësi duhet të dijë dhe të sqarojë se këmbimi është një veprim shumë i nevojshëm për të mundur prodhimin dhe konsumin e produkteve.</p>
		<p>Turizmi si fenomen bashkë kohor dhe funksioni i shumëfishtë i tij.</p>	<p>Nxënësi duhet të dijë dhe të zbatojë në praktikë njohuritë e veta për turizmin si fenomen modern dhe funksionin e shumëfishtë të tij, faktorët që e nxiten dhe po e mbajnë.</p>
		<p>Mjedisi dhe shoqëria, llojet e mjediseve dhe veçoritë e tyre</p>	<p>Nxënësi duhet të formojë idenë se në mjedis ndërthuren kushtet natyrore dhe veprimi i njeriut, duke krijuar rrethana specifike për jetë.</p>
		<p>Ndikimi i mjedisit natyror në zhvillimin e shoqërisë.</p>	<p>Nxënësi duhet të kuptojë se elementet e natyrës ndikojnë në zhvillimin e shoqërisë përmes relievit, resurseve natyrore, klimës, ujit, dheut, botës bimore e shtazore.</p>
		<p>Roli i shoqërisë në transformimin e mjedisit natyror.</p>	<p>Nxënësi duhet të kuptojë dhe të shprehë rolin e njeriut përmes aktiviteteve të organizuara, mjeteve dhe ditudës në mjedisin natyror.</p>
		<p>Mjediset tipike madhore në botë.</p>	<p>Nxënësi duhet të kuptojë se në botë dallohen mjediset tipike madhore, si shkretëtirat, pyjet ekuatoriale, tropike, savane, stepa, tajga, tundra etj.</p>
GJEOGRAFIA	KOSOVA	<p>Kosova Pozita gjeografike, shtrirja territoriale, madhësia dhe kufijtë.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Të tregojë përparësitë e pozitës gjeografike - Të argumentojë lidhjet transversale mes bregdetit dhe brendisë kontinentale.

		<p>Natyra e Kosovës: ndërtimi dhe zhvillimi gjeologjik, relievi, klima, ujërat, tokat (dherat), bota bimore dhe shtazore.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Të dallojë veçoritë kryesore gjeologjike - Të shpjegojë llojet e shkëmbinjve dhe pasuritë minerale - Të shpjegojë format kryesore të relievit dhe veçoritë e tyre - Të argumentojë rolin e relievit në aktivitetet njerëzore - Të shpjegojë faktorët klimatikë dhe tipat klimatikë - Të argumentojë vlerat mesatare dhe ekstreme të elementeve klimatike dhe lëkundjet kohore e shtrirjet territoriale të tyre - Të vlerësojë pasuritë ujore dhe dallimet territoriale - Të dallojë veçoritë hidrologjike të pellgjeve kryesore detare - Të dallojë llojet e liqeneve dhe veçoritë e tyre - Të vlerësojë rëndësinë e klimës dhe ujërave në aktivitete njerëzore - Të shpjegojë tipat kryesorë të tokave (dherave) dhe veçoritë e tyre - Të argumentojë shkaqet e degradimit, erozionit, ndotjes dhe keqpërdorimit të tokave. - Të shpjegojë shkaqet e biodiversitetit të theksuar
		<p>Popullsia dhe vendbanimet: rrjedhat historike të popullimit, numri, përhapja gjeografike, lëvizja e popullsisë, struktura e popullsisë, migrimet, diaspora dhe vendbanimet</p>	<p>Të shpjegojë pse Kosova ka qenë herët e banuar.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Të shpjegojë pse Kosova gjatë historisë ishte mozaik etnik, kulturor, gjuhësor, fetar dhe vatër konfliktesh dhe luftërash të ndryshme. - Të argumentojë shkaqet e ndryshimit të numrit të popullatës shqiptare dhe popujve të tjerë gjatë periudhave të ndryshme historike - Të shpjegojë ndryshimet hapësinore të dendësisë së popullsisë - Të vlerësojë strukturën moshore, ekonomike, gjinore, fetare, arsimore, nacionale dhe veçoritë e tyre - Të shpjegojë faktorët që ndikojnë në migrimet e popullsisë dhe fazat kryesore - Të shpjegojë kriteret e ndarjes së vendbanimeve dhe funksionet e tyre - Të dallojë tiparet kryesore të qyteteve - Të argumentojë lidhjet mes industrializimit, urbanizimit dhe deagrarizimit.

SHQIPËRIA	<p>Ekonomia: faktorët e zhvillimit të ekonomisë, bujqësia, pylltaria, industria, faktorët e zhvillimit, burimet energjetike dhe pasuritë minerale, degët e industrisë, zhvillimi dhe shtrirja hapësinore, transporti, tregtia dhe turizmi</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Të dallojë faktorët natyrorë dhe shoqërorë që ndikojnë në zhvillimin ekonomik - Të shpjegojë degët kryesore të bujqësisë dhe nivelin e zhvillimit të tyre - Të vlerësojë pyjet si pasuri kombëtare dhe rolin e tyre. - Të dallojë faktorët që ndikojnë në zhvillimin e industrisë - Të dallojë degët kryesore të industrisë dhe zhvillimin e tyre - Të shpjegojë rolin e industrisë në transformimin e përgjithshëm ekonomik në Kosovë - Të vlerësojë burimet energjetike - Të dallojë llojet, rezervat dhe prodhimtarinë e xeheve kryesore - Të vlerësojë degët kryesore industriale: prodhimtarinë, lëndët e para, shpërndarjen gjeografike dhe nivelin e zhvillimit të tyre - Të dallojë faktorët të cilët ndikojnë në zhvillimin e transportit - Të përshkruajë llojet kryesore të transportit dhe nivelin e zhvillimit të tyre - Të vlerësojë bazën natyrore, kulturore dhe shoqërore në zhvillimin e turizmit - Të argumentojë potencialet turistike të Kosovës
	<p>Shqipëria Pozita gjeografike, veçoritë natyrore, popullimit, ekonomike dhe ndarja regjionale.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Të shpjegojë pozitën gjeografike - Të shpjegojë veçoritë kryesore natyrore, - Të dallojë tiparet themelore të popullimit - Të tregojë veçoritë e vendbanimeve të Shqipërisë - Të dallojë faktorët natyrorë dhe shoqërorë që ndikojnë në zhvillimin ekonomik - Të shpjegojë degët kryesore të bujqësisë dhe nivelin e zhvillimit të tyre - Të dallojë faktorët që ndikojnë në zhvillimin e industrisë - Të dallojë degët kryesore të transportit dhe zhvillimin e tyre - Të vlerësojë burimet energjetike - Të dallojë llojet, rezervat dhe prodhimtarinë e xeheve kryesore - Të vlerësojë degët dhe rajonet kryesore industriale - Të argumentojë potencialet turistike të Shqipërisë - Të dallojë regjionet kryesore të Shqipërisë dhe veçoritë e tyre - Të shpjegojë ndarjen administrative të Shqipërisë

HISTORI

PËRMBAJTJA DHE STANDARDET E ARRITSHMËRISË NË PËRFUNDIM
TË NIVELI TË TRETË NË LËNDËN E HISTORISË NË GJIMNAZIN G
JUHËSOR - SHOQËROR DHE ARSIMIN PROFESIONAL

KATEGORITË	NËNKATEGORITË	PËRMBAJTJA	STANDEDET E ARRITSHMËRISË
KOHA E VJETËR	LINDJA E LASHTË	<ul style="list-style-type: none"> Egjipti i Vjetër Mbretëria e Babilonisë dhe Asirisë Mbretëritë e tjera të mëdha në vendet e Lindjes së Lashtë Kultura dhe besimi te popujt e Lindjes së Lashtë. 	Nxënësit duhet të kuptojnë kushtet dhe zhvillimin e shteteve të para, organizimin e tyre shoqëror dhe tiparet dalluese të këtyre shteteve.
	GREQIA DHE ROMA E LASHTË	<ul style="list-style-type: none"> Formimi i shtetit të Athinës dhe Spartës; Luftërat greko – persiane dhe luftërat e Peleponezit ; Demokracia në Athinë; Kultura dhe besimi. 	Nxënësit duhet të njohin zhvillimin ekonomik e shoqëror të qytet - shteteve greke dhe bëjnë dallimin e organizimit demokratik shtetëror në Athinë nga ai oligarkik në Spartë; Kuptojnë proceset e zhvillimit të demokracisë në Athinë. Dinë për faktorët që ndikuan në zhvillimin e kulturës greke.
		<ul style="list-style-type: none"> Zgjerimi i Romës në Gadishullin Apenin dhe Pellgun e Mesdheut-Lindja dhe përhapja e krishterimit; Dobësimi dhe rënia e Perandorisë Romake; Kultura dhe besimi romak. 	Nxënësit duhet të dinë për zgjerimin e Romës në Gadishullin Apenin, Mesdhe, Ballkan e Lindje si dhe për rrjedhojat e atyre pushtimeve; Kuptojnë besimin romak, shkaqet e lindjes së krishterimit, përhapjen e tij dhe rezistencën e sundimtarëve romak; Dinë për kulturën romake dhe ndikimin e saj në rrjedhat e historisë.
MESJETA	ILIRËT	<ul style="list-style-type: none"> Banorë më të lashtë të Ballkanit; Vendbanimet dhe fiset ilire; Bujqësia, blegtoaria, detaria dhe lindja e zejtarisë; Mbretërit e Enkelejve dhe Taulantëve; Mbretëria e Epirit - Mbretëria e Dardanisë; Mbretëria Ardiane dhe luftërat iliro – romake; Iliria nën sundimin romak; Kryengritja e madhe ilire e viteve 6 - 9 p.l.k; Kultura dhe besimi. 	Nxënësit duhet të dallojnë popujt më të lashtë të Ballkanit; Dinë për fiset kryesore ilire, vendbanimet dhe për zhvillimin shoqëror e ekonomik të tyre; Dallojnë mbretëritë ilire dhe organizimin shtetëror e politik të tyre; dinë për luftërat e ilirëve për organizimin ushtarak të tyre. Kuptojnë të arriturat në kulturë, karakteristikat kryesore të kësaj kulture.
	Bizanti dhe Evropa në Feudalizmin e hershëm	<ul style="list-style-type: none"> Bizanti gjatë shekujve V - XI 	Nxënësit duhet t'i dallojnë specifikat e zhvillimit të shoqërisë feudale në Bizant.

KOHA E RE	Shoqëria feudale në Evropë	<ul style="list-style-type: none"> - Zhvillimi ekonomik i Evropës gjatë shekujve XI - XII - Jeta qytetare dhe zhvillimi kulturor - Kryqëzatat 	Nxënësit duhet të dinë për karakteristikat themelore të zhvillimit ekonomik. Kuptojnë dhe vlerësojnë shkaqet ekonomike të lindjes dhe organizimin e jetës politike në qytete.
	Arbëria në shekujt XI - XV	<ul style="list-style-type: none"> - Shteti i Arbërisë - Principatat arbërore në shekujt XIII - XV - Kultura në Arbëri në shek. XIII – XV. 	Nxënësit duhet të njohin sunduesit e shtetit të Arbërisë; Dinë të përshkruajnë dallimet mes principatave arbërore dhe të dallojnë zhvillimet e tyre; Dinë për kulturën në Arbëri.
	Rendi feudal në Azi	<ul style="list-style-type: none"> - Arabët - Kalifati arab - Kultura arabe. 	Nxënësit duhet të kuptojnë arsyet e përhapjes së shpejtë të besimit islam në Gadishullin Arabik. Dinë për shtetin e kalifatit, zgjerimin dhe rënien e tij; Dinë dhe kuptojnë zhvillimin e kulturës arabe.
	Invasioni osman dhe luftërat e mëdha shqiptaro - osmane të udhëhequra nga Gjergj Kastrioti Skënderbeu	<ul style="list-style-type: none"> - Arbërit përballë invazionit osman - Fillimet e luftërave dhe fitoret e para të Skënderbeut 1443 -1450; - Shteti i Skënderbeut dhe fitoret kundër Sulltan Mehmetit të II – Fatihut. 	Nxënësit duhet të kuptojnë dhe të mund të interpretojnë gjendjen e Arbërisë para invazionit osman, parakushtet e volitshme për pushtimin e Ballkanit nga osmanët; Vlerësojnë realisht rezistencën e fuqishme kundër pushtimit osman.
	Humanizmi dhe Rilindja evropiane	Humanizmi dhe Rilindja evropiane	Nxënësit duhet të shpjegojnë drejt për kushtet dhe rrethanat e shfaqjeve të ideve humaniste; Njohin humanistët e parë dhe dinë të përshkruajnë veprimtaritë kryesore të tyre; Kanë informacione të mjaftueshme për shkaqet e lindjes së humanizmit në Itali dhe ndikimin e saj në Evropë.
	Zbulimet e mëdha gjeografike	Zbulimet e mëdha gjeografike; Rrjedhjet e këtyre zbulimeve	Nxënësit duhet të kuptojnë shkaqet dhe arsyet që ndikuan në zbulimet gjeografike, interesimin e evropianëve për këto zbulime; Ndikimin e këtyre zbulimeve në përparimin ekonomik.
	Revolucioni amerikan, krijimi i SHBA-ve	<ul style="list-style-type: none"> - Pushteti kolonialist amerikan dhe lufta për pavarësi e SHB SHBA-ve për pavarësi 	Nxënësit duhet të jenë në gjendje që të shpjegojnë shkaqet e fillimit të konfliktit, luftën e drejtë të popullatës vendase për çlirim nga dominimi kolonial anglez, si dhe rëndësinë dhe jehonën që pati kjo luftë, për rrjedhat e mëvonshme për botën e veçanërisht për Evropën.

KOHA BASHKËKOHORE	Revolucionet borgjeze në Evropë	<ul style="list-style-type: none"> - Revolucionet në Vendet e Ulëta dhe krijimi i shtetit të Holandës; - Revolucion i borgjez në Angli; - Revolucion i borgjez në Francë; 	Nxënësit duhet të dinë për arsyet e kthesave të mëdha shoqërore dhe përparimin që bartin këto revolucione.
	Shqipëria në shekujt XVI - XVIII	<ul style="list-style-type: none"> - Qëndresa e shqiptarëve kundër sundimit osman - Krijimi i pashallëqeve shqiptare; - Pashallëku i Shkodrës dhe Pashallaku i Janinës 	<p>Nxënësit duhet të dinë për përpjekjet për organizimin e qëndresës kundër sundimit osman dhe për çlirim;</p> <p>Dinë për avancimin e përpjekjeve të pashallarëve shqiptarë në Shkodër e Janinë për pavarësim nga Stambolli dhe shkaqet objektive të dështimit të këtyre synimeve për çlirim.</p>
	Evropa në periudhën e Napoleon Bonapartës	- Franca në vitet e Direktoriumit dhe rënja e Perandorisë së Napoleonit	Nxënësit duhet të dinë të nxjerrin përfundimet e ardhjes së Napoleonit në pushtet, aftësitë e tij si politikan e strateg.
	Ballkani në gjysmën e parë të shekullit XIX e deri në vitin 1875	- Krijimi i shteteve autonome në Ballkan	Nxënësit duhet të dinë për luftën e popujve të Ballkanit për çlirim dhe pavarësim nga Stambolli si dhe arsyet e çlirimit të tyre nga Porta e Lartë.
	Fillet e Rilindjes Kombëtare Shqiptare	<ul style="list-style-type: none"> - Shqiptarët në periudhën e Tanzimatit; - Rilindja Kombëtare Shqiptare nga vitet '30 të shekullit XIX deri te Kriza Lindore; - Formimi i Lidhjes Shqiptare të Prizrenit dhe lufta e saj. 	Nxënësit duhet të dinë për rezistencën ndaj reformave formale (Tanzimatit), si dhe fillimin e organizimit të qëndresës në nivel kombëtar për çlirimin nga robëria osmane.
	Shqiptarët në fillim të shekullit XX	<ul style="list-style-type: none"> - Lëvizja Kombëtare në vitet 1908 – 1909; - Kryengritjet shqiptare kundër sundimit osman në vitet 1909 – 1912; - Shpallja e Pavarësisë së Shqipërisë; - Veprimtaria e Qeverisë Kombëtare të kryesuar nga Ismail Qemali; - Lufta për çlirimin e bashkimit kombëtar në viset e pushtuara nga Serbia, Mali i Zi dhe Greqia (1912 – 1914); - Shqipëria gjatë kohës së Princit Vilhem Vid . 	<p>Nxënësit duhet të dinë për çlirimin nga sundimi osman, shpalljen e pavarësisë dhe rolin që ka luajtur Ismail Qemali në këtë akt madhor;</p> <p>Dinë të vlerësojnë realisht për padrejtësitë që ju bënë popullit shqiptar me rastin e caktimit të kufinjëve dhe qëndresën e popullsisë të atyre trevave ndaj robërisë së re serbe, malazeze e greke;</p> <p>Dinë për kontributin e Vilhem Vidit në konsolidimin e brendshëm në Shqipëri.</p>

	Lufta e Parë Botërore	- Lufta e Parë Botërore 1914 – 1918	Nxënësit duhet të dinë të dallojnë shkaqet objektive të kësaj lufte. Luftimet kryesore në frontet e luftës si dhe pasojat që pati njerëzimi nga kjo luftë.
	Revolucioni i Tetorit	- Revolucion i Tetorit në Rusi (1917)	Nxënësit duhet të kuptojnë e vlerësojnë objektivisht, arsyet e shpërthimit të Revolucionit në Rusi dhe pasojat që pati populli rus nga diktatura komuniste.
	Ballkani midis dy luftërave	Turqia, Jugosllavia, Greqia, Bulgaria, Rumania midis Dy Luftërave Botërore	Nxënësit duhet të dinë për zhvillimin ekonomik të këtyre vendeve, për proceset shoqërore e politike të tyre si dhe për relacionet ndërfqinjësore e ndërkombëtare që patën.
	Lufta e Dytë Botërore	- Bota në prag të Luftës së Dytë Botërore; Lufta e Dytë Botërore 1939 – 1943; - Lufta e Dytë Botërore 1943 – 1945.	Nxënësit duhet të dinë t'i përshkruajnë shkaqet e Luftës së Dytë Botërore, frontet e luftës, operacionet kryesore të luftës dhe pasojat.
	Bota pas Luftës së Dytë Botërore	- Situata ndërkombëtare pas Luftës së Dytë Botërore Lufta e Ftohtë; - Evropa e Perëndimit 1945 – 1990; - SHBA gjatë viteve 1945 – 1990; - BRSS gjatë viteve 1945 – 1990; - Vendet e Evropës Lindore gjatë viteve 1945 – 1990; - Vendet e Ballkanit gjatë viteve 1945 – 1990; - Problemet e sotme globale në botë dhe rëndësia e tyre.	Nxënësit duhet të dinë t'a përshkruajnë situatën e krijuar pas Luftës së Dytë Botërore, zhvillimin e hovshëm ekonomik e shoqëror, kundërthëniet midis shteteve të mëdha, formimi i OKB – së si organizatë për ruajtjen e paqes, kundërvënien politikës bllokiste dhe Luftës së Ftohtë.

EDUKATA QYTETARE

PËRMBAJTJA DHE STANDARDET E ARRITSHMËRISË NË PËRFUNDIM
TË NIVELI TË TRETË NË LËNDËN E EDUKATËS QYTETARE PËR
SHKOLLAT PROFESIONALE

KATEGORITË	NËNKATEGORITË	PËRMBAJTJA	STANDARDET E ARRITSHMËRISË
QEVERISJA DHE QYTETARIA	PUSHTETI DHE AUTORITETI	Pushteti në qeverisjen shtetërore, zgjedhjet, referendumi; organet ekzekutive të shtetit, qeverisjes lokale, taksave për qeverisjen qendrore dhe lokale, ndikimeve të grupeve të ndryshme në politikën lokale, jetës në komunitete, grupeve të ndryshme vullnetare	Nxënësi duhet të: shpjegojë domosdoshmërinë e funksionimit të pushtetit në mirëqenien njerëzore; vlerësojë autoritetin e pushtetit, duke filluar nga qeverisja lokale e deri tek ajo qendrore.
	QEVERISJA	Qeverisja në jetën e përditshme, pjesëmarrja e qytetarëve në vendimmarrje, llojet e qeverisjes, qeverisja dhe organet e saj, partitë politike, votimet si dhe angazhimet e qytetarit në mbrojtjen e interesave të grupeve të ndryshme.	Nxënësi duhet të: shpjegojë dhe analizojë tipat e demokracisë, dallimet rreth pushtetit legjislativ dhe atij ekzekutiv në të gjitha nivelet e organizimit shoqëror; analizojë dhe krahasojë ndryshimet ndërmjet parlamentit, presidencës dhe qeverisë; përshkruajë dhe analizojë rolin që luajnë institucionet e ndryshme të demokracisë në jetën e vendit; përshkruajë rolin e partive politike për zhvillimin e pluralizmit në demokraci dhe analizojë rolin e procesit të votimit në marrjen e vendimeve politike.
	IDEALET DHE PRAKTIKAT QYTETARE	Liria, barazia, drejtësia, solidariteti.	Nxënësi duhet të: shpjegojë se e drejta sovranë e qytetarit duhet të jetë kudo e pacenueshme; kuptojë dhe demonstrojë se liria, barazia dhe drejtësia janë dhe duhet të bëhen vlerat më të larta njerëzore; përshkruajë, analizojë dhe merr pjesë në zgjidhjen e konflikteve pa dhunë.

	LIGJI	<p>Problemet shoqërore, si kriminaliteti, krimi dhe format e tij, trafikimi i qenieve njerëzore, roli i komunitetit në parandalimin e krimit.</p>	<p>Nxënësi duhet të:</p> <p>shpjegojë se ligjet kanë karakter rregullues të marrëdhënieve midis njerëzve;</p> <p>përshkruajë dhe vlerësojë në mënyrë kritike se vendosja e ligjeve në praktikën shoqërore ndihmon njohjen më të thellë të proceseve humane, në parandalimin e krimit dhe të kriminalitetit, në luftimin e shkaqeve dhe mosmarrjen me pasojë, siç janë problemet e pronës, trashëgimia, e drejta familjare dhe përgjegjësi të tjera të kësaj natyre.</p>
	EDUKIMI MEDIAL	<p>Përmbajtja dhe funksioni i:</p> <p>mediave, llojeve të mediave, të drejtën e publikut për informim, lirinë e shtypit, mbrojtjen e fëmijëve dhe të rinjve nga roli abuzues i mediave.</p>	<p>Nxënësi duhet të:</p> <p>përshkruajë dhe analizojë rolin e mediave dhe llojet e tyre;</p> <p>vlerësojë ndikimet e mediave në shoqëri, qasjen dhe reflektimin e tyre negativ apo pozitiv.</p>
LIDHJA GLOBALE	INTEGRIMET	<p>Globalizimi, politikat globale, politikat integruese.</p> <p>Kosova dhe marrëdhëniet e saja politike në rajonin e Ballkanit, në Evropë dhe botë.</p> <p>Bashkëpunimi ekonomik i Kosovës me vendet rajonale dhe më gjerë.</p> <p>Ndikimi i organizatave, kompanive vendore, rajonale dhe më gjerë në marrëdhëniet ndërkombëtare.</p> <p>Edukimi ndërkulturor (kultura dhe modelet e ndryshme ndërkulturore).</p> <p>Roli i mediave në politikat integruese.</p> <p>Këmbimet në fushën e arsimit dhe kulturës ndërmjet Kosovës, vendeve të rajonit dhe më gjerë.</p>	<p>Nxënësi duhet të:</p> <p>shpjegojë ç'është globalizimi, si reflektohet ai në botën bashkëkohore dhe në jetën e përditshme të njerëzve;</p> <p>përshkruajë si realizohen politikat integruese, kushtet dhe standardet për integrim;</p> <p>përshkruajë rëndësinë që ka për zhvillimin ekonomik bashkëpunimi me organizatat ndërkombëtare;</p> <p>shpjegojë kahet dhe rrugët e integrimit të Kosovës në marrëdhëniet ndërkombëtare;</p> <p>analizojë marrëdhëniet politike dhe ekonomike të Kosovës në rajon dhe më gjerë;</p> <p>vlerësojë rëndësinë e këmbimeve kulturore, arsimore dhe shkencore të Kosovës me vendet rajonale dhe më gjerë.</p>

ORGANIZATAT NDËRKOMBËTARE	<p>OKB - Organet kryesore, komitetet dhe institucionet më të rëndësishme të saj Misioni ndërkombëtar i Kombeve të Bashkuara në Kosovë, UNMIK-u.</p> <p>Organet më të rëndësishme të bashkësisë evropiane: Këshilli i Evropës; komitetet, institucionet e komiteteve evropiane, organet ndihmëse dhe funksionet e tyre.</p> <p>Misionet paqeruajtëse në botë. Misioni paqeruajtës në Kosovë, KFOR- i.</p> <p>Organizatat ndërkombëtare qeveritare dhe joqeveritare, si UNESCO, UNICEF, IOM, UNDP, UNHCR, Kryqi i kuq e organizata të tjera të rëndësishme.</p> <p>Kosova në raport me organizatat ndërkombëtare.</p>	<p>Nxënësi duhet të:</p> <p>dallojë organizatat qeveritare nga ato joqeveritare;</p> <p>identifikojë organet më të rëndësishme të organizatave qeveritare dhe joqeveritare ndërkombëtare dhe vendore;</p> <p>dallojë rolin dhe funksionin e organeve të OKB prej institucioneve të OKB;</p> <p>përshkruajë rolin dhe kompetencat e OKB në avancimin e të drejtave të njeriut me shembuj konkret në shtete të ndryshme të botës;</p> <p>përshkruajë komitetet më të rëndësishme globale dhe evropiane: Këshillin e Evropës, institucionet e komiteteve dhe organet ndihmëse, si dhe organizatat ndërkombëtare joqeveritare, si UNESCO, UNICEF, IOM, UNDP, UNHCR, Kryqi i Kuq;</p> <p>analizojë kontributin e organizatave qeveritare dhe joqeveritare në Kosovë.</p>
PROBLEMET GLOBALE DHE MJEDISI	<p>Format e shfaqjes së problemeve në komunitetin ku jetojnë dhe në nivel global (papunësia /varfëria/, emigracioni, natyralizimi, narkomania, SIDA, kriminaliteti, burimet e energjisë, biodiversiteti, ndotja e mjedisit).</p> <p>Konceptet e ndotjes së mjedisit në nivel global, <i>ndryshimet klimatike- vrimat e ozonit, efektet e serres, shirat e tharta, ngrohja globale, baraspesha ekologjike, dhe rreziku nuklear.</i></p> <p>Rolin e shteteve, organizatave qeveritare dhe joqeveritare që veprojnë në botë, rajon dhe në Kosovë për evitimin e rrezikut të ndotjes së mjedisit dhe problemeve tjera globale.</p> <p>Siguria ndërkombëtare dhe mjedisi.</p>	<p>Nxënësi duhet të:</p> <p>identifikojë problemet globale që shqetësojnë shoqërinë njerëzore si papunësia (varfëria), pasiguria, shëndeti, emigracioni, burimet e energjisë dhe ndotja e mjedisit;</p> <p>identifikojë shkaktarët e ndotjes së mjedisit në nivel lokal dhe global;</p> <p>analizojë pasojat e ndotjes së mjedisit në përmasa globale,</p> <p>identifikojë organizatat më të rëndësishme ndërkombëtare dhe vendore që merren me problemet globale dhe çështje të mjedisit;</p> <p>vlerësojë rolin e organizatave qeveritare dhe joqeveritare që merren me çështje të mjedisit në Kosovë.</p>

EKONOMIA

PËRMBAJTJA PROGRAMORE NË LËNDËN E EKONOMISË
ME NDËRMARRËSI NË ARSIMIN PROFESIONAL

KATEGORITË	PËRMBAJTJA	REZULTATE E PRITSHME TË NXËNËSIT
HYRJE NË EKONOMI	- Vështrimi mbi shkencën e ekonomisë	- Të njohë nocionet themelore mbi ekonominë
	- Ekonomia dhe nevoja për ekonomizimin e resurseve	
	- Metodatat e studimit të ekonomisë	
	- Llojet e ekonomisë - ekonomia private - ekonomia publike	- T'i dallojë llojet e ekonomisë dhe sektorët e saj.
	- Sektorët e ekonomisë - bujqësia, - industria, - shërbimet etj.	
	- Vështrimi i përgjithshëm mbi ekonominë e Kosovës	
	- Pozita gjeografike, resurset natyrore e njerëzore	- Të dijë sektorët më të zhvilluar të ekonomisë në Kosovë.
	- Ekonomia private dhe publike (vendit)	- Të dijë për potencialet e ekonomisë së Kosovës.
	- Sektorët e ekonomisë (vendit)	
	- Kërkesa dhe faktorët që përcaktojnë atë	- Të dallojë përparësitë por edhe vështirësitë që paraqiten në ekonominë e tregut.
SISTEMI I EKONOMISË SË TREGUT	- Oferta dhe faktorët që përcaktojnë atë	
	- Ekuilibri i tregut	- Të kuptojë funksionimin e ekonomisë së tregut
	- Elasticiteti i kërkesës dhe ofertës	
TEORIA E ÇMIMEVE NORMALE	- Çmimi i tregut	- Duhet të kuptojë nocionin çmim dhe të njohë teorinë e çmimeve.
	- Çmimet normale dhe teoria e ekuilibrit të përgjithshëm	
PREFERENCAT, KONSUMI DHE KËRKESA	- Dobia dhe preferencat	- Duhet të dijë për preferencat, konsumin, kërkesën si dhe ndikimin e tyre në mikro-ekonomi.
	- Konsumi dhe kërkesa	
	- Amplituda e zbatimit të teorisë së kërkesës	
EKUILIBRI DHE KËMBIMI	- Ekuilibri, këmbimi dhe dobia nga tregtia	- Duhet të dijë për rëndësinë e tregtisë, respektivisht këmbimit, dobisë, shpenzimit, rolin e parasë në këtë sferë.
	- Shpenzimet e këmbimit dhe roli i parasë	
FIRMA, INDUSTRIA DHE TREGU	- Ndërmarrja afariste, funksioni i prodhimit dhe funksioni i harxhimit	- Duhet të dijë për funksionin e ndërmarrjes, aktivitetin e saj, qasjen e saj në tregje dhe format e sjelljes në treg.
	- Vlerësimi i funksionit të prodhimit, funksionit të shpenzimeve dhe ndërmarrjes	
	- Oferta konkurruese dhe ekuilibri në tregun e prodhimeve	
	- Konkurrenca e përsosur	
	- Oferta e firmës, e degës	
	- Monopoli, oligopoli	

TREGJET E FAKTORËVE SHPËRNDARJA DHE ANALIZA INTERTEMPORALE	- Kërkesa për faktorët e prodhimit	- Faktorët e prodhimit dhe sjelljet e tyre në tregje.
	- Oferta e faktorëve, ekuilibri i tregut të faktorëve dhe shpërndarja e të ardhurave;	
	- Zgjedhja intertemporale: Kursimi, investimet dhe kamata.	
SHTETI DHE EKONOMIA	- Kufizimi i fuqisë së tregut: rregullimi dhe çrregullimi i ekonomisë.	- Duhet ta kuptojë rolin dhe ndikimin e shtetit në ekonomi dhe mekanizmat që i përdorë shteti në ekonomi.
	- Tatimet, konsumi i shtetit dhe alokimi i resurseve.	
	- Ekuilibri i përgjithshëm	- duhet të dijë për ekuilibrin e përgjithshëm dhe ekonominë e mirëqenës.
	- Ekonomia e mirëqenies	
NDËRMARRËSIA DHE KATEGORITË MIKRO- EKONOMIKE	- Ndërmarrësia dhe çmimet	- Duhet të dijë se çfarë është pozita e ndërmarrësve ndaj kategorive kryesore mikro- ekonomike dhe si duhet të pozicionohet dhe të planifikojnë e zhvillojnë aktivitetin e vet biznesor konform kategorive më relevante mikro-ekonomike.
	- Preferencat	
	- Konsumi	
	- Këmbimi	
	- Kërkesa	
	- Firma	
	- Industria e tregut	
	- Tregjet e faktorëve	
TË ARDHURAT KOMBËTARE DHE LLOGARITJA E TYRE	- Konceptet kryesore të agregatëve ekonomikë: - konsumi, - investimet, - shpenzimet qeveritare, - eksporti, - importi, - llogaritja e produktit të brendshëm bruto - kërkesa agregate - oferta agregate - ciklet e biznesit dhe faktorët që përcaktojnë ato	- T'i njohë konceptet kryesore të agregatëve ekonomikë - Të tregojë shkurtimisht rolin (funksionin) e secilit agregat.
	- Ç'është para	- Duhet të dijë nocionet e parasë
	- Ndarja e parave	- Duhet të dijë si krijohet para
	- Si krijohet para	- Duhet të dijë për funksionet e parasë, kërkesën për para, koeficientin e rrotullimit të parasë dhe masën e nevojshme të parasë në qarkullim
	- Funksionet e parasë	
	- Kërkesa për para	
	- Shpejtësia e rrotullimit të parasë dhe teoria sasiore	
	- Tregu i të mirave; aktiveve dhe ekuilibrat e tyre	
	- Politika monetare	- Të njohë kuptimin e politikës monetare dhe fiskale.
	- Përcaktimi dhe kontrolli i stokut monetar (komponentët e stokut monetar)	- Duhet të dijë se si caktohet masa e parave në qarkullim dhe si kontrollohet sasia e parasë.
POLITIKA MONETARE DHE FISKALE	- Multiplikatori i parasë	
	- Ekuilibri në tregun monetar	
	- Politika fiskale	- Të përshkruajë arritjet vendore

LIDHJET NDËRKOMBËTARE	- Të arriturat vendore dhe ndërkombëtare rreth politikës monetare dhe fiskale	dhe ndërkombëtare rreth politikës monetare dhe fiskale.
	- Bilanci i pagesave dhe kurset e këmbimit	- Të njohë mënyrën e funksionit të pagesave dhe lëvizjes së kapitalit në relacione ndërkombëtare.
	- Tregtia e të mirave, ekuilibri i tregut dhe bilanci tregtar	
	- Lëvizja e kapitalit	
	- Masat të cilat lehtësojnë dhe pengojnë tregtinë ndërkombëtare	
PAGAT, ÇMIMET DHE PUNËSIMI	- Pagat, çmimet dhe produkti	- Të njohë nocionet themelore, funksionin e pagave dhe të çmimeve.
	- Lidhja pagë-papunësi	
	- Politika për zvogëlimin e papunësisë	
INFLACIONI, PAPUNËSIA DHE DEFICITET E BUXHETIT	- Inflacioni	- Duhet të njohë inflacionin, papunësinë, deficitet e buxhetit, pasojat e tyre dhe mënyrat e kontrollit të tyre.
	- Inflacioni dhe produkti	
	- Inflacioni dhe papunësia	
	- Anatomia e papunësisë, punësimi i plotë	
	- Kostot e papunësisë, kostot e inflacionit dhe indeksimet	
	- Deficitet e buxhetit	
	- Detyra	
NDËRMARRËSIA DHE KATEGORITË MAKRO- EKONOMIKE	- Ndërmarrësia dhe: - Konsumi; - Investimet; - Paraja; - Politika monetare; - Politika kreditore; - Inflacioni; - Deficiti buxhetor	- Duhet të dijë se çfarë është pozita e ndërmarrësve ndaj kategorive kryesore makro-ekonomike dhe si duhet të pozicionohen dhe t'a planifikojnë e zhvillojnë aktivitetin e vet biznesor në rrethana konkrete.
NDËRMARRËSIA THEMELIMI I NDËRMARRJES	- Çka është ndërmarrësia	- Duhet të dijë të përshkruajë rolin e ndërmarrësisë në zhvillimin ekonomik të një vendi.
	- Roli dhe pozita e ndërmarrësisë në ekonomi	
	- Ndërlidhja ndërmjet politikës së punësimit dhe ndërmarrësisë	
	- Hapat e themelimit	- Duhet të dijë të përpilojë një plan biznesi për themelimin e një ndërmarrje të vogël, që ndërlidhet me profesionin e tij.
	- Kalimi nga ideja deri te koncepti i ndërtimit të një ndërmarrje	
	- Financimi dhe bankat	
	- Zgjedhja e vendit të duhur për zhvillimin e aktivitetit (lokacioni)	
	- Krijimi i një biznes plani	

KONTABILITETI	- Llogaritja e hyrjeve dhe daljeve	- Llogaritë hyrjet-daljet, kostot dhe llogaritje të tjera standarde për një ndërmarrje afariste.
	- Llogaritja e kostove	
TË DREJTAT BIZNESORE	- Bilanci i gjendjes (Aktiva / Pasiva)	- Njohë parimet bazë të së drejtës biznesore, por edhe ato të punëtorit dhe të drejtat sociale, etj.
	- Bilanci i suksesit (llogaritjet e humbjeve dhe fitimit)	
TË DREJTAT E PUNËTORIT DHE TË DREJTAT TJERA SOCIALE	- Llogaritja e parametrave të tjerë të rëndësishëm për ndërmarrjen	- Të njohë llojet e kontratave të punës, të drejtat e punëtorëve, si dhe sigurimet e tyre pensionale dhe invalide.
	- Kushtet e përgjithshme për zhvillimin e bizneseve; Llojet e bizneseve; Përkufizimi i kontratave; Ligji për mbrojtjen e konsumatorëve; Garancitë	
PËRFITIMI I KLIENTELËS	- Format e kontratave të punëtorëve;	- Komunikojë në mënyrë sa më profesionale me klientët.
	- Ndërprerja e punës;	
PËRITIMI I KLIENTELËS	- E drejta e punës, pensionet, sigurimi pensional dhe invalidor;	- Komunikojë në mënyrë sa më profesionale me klientët.
	- Sigurimi për ndërmarrësit, etj.	
PËRITIMI I KLIENTELËS	- Përkufizimi i segmentit të klientelës	- Komunikojë në mënyrë sa më profesionale me klientët.
	- Përfitimi klientelës	
PËRITIMI I KLIENTELËS	- Marketingu për ndërmarrjen e re (përkufizimi i tregut, produkteve, çmimit, promovimit dhe distribuimit)	- Komunikojë në mënyrë sa më profesionale me klientët.
	- Metodat e prezantimit dhe komunikimit modern	
PËRITIMI I KLIENTELËS	- Krijimi i lidhjeve me marrësit e vendimeve, menaxhimi me klientët e vështirë, menaxhimi me reklamacionet	- Komunikojë në mënyrë sa më profesionale me klientët.
	- Krijimi i lidhjeve me marrësit e vendimeve, menaxhimi me klientët e vështirë, menaxhimi me reklamacionet	
PËRITIMI I KLIENTELËS	- Rezultatet e shërbimeve, rezultatet e punëve specifike	- Komunikojë në mënyrë sa më profesionale me klientët.
	- Deponimi (përcaktimi i madhësisë së depoz, kalkulimi në shifra identifikuese, kostoja e mirëmbajtjes së depoz)	
PËRITIMI I KLIENTELËS	- Transporti (brenda ndërmarrjes për materialin dhe informatat, përcaktimi optimal i llojeve dhe rrugëve); Përpunimi (procedura, planifikimi, përgatitja, programi final); Organizimi, komunikimi me shkrim.	- Komunikojë në mënyrë sa më profesionale me klientët.
	- Transporti (brenda ndërmarrjes për materialin dhe informatat, përcaktimi optimal i llojeve dhe rrugëve); Përpunimi (procedura, planifikimi, përgatitja, programi final); Organizimi, komunikimi me shkrim.	
PSIKOLOGJIA SOCIALE E NDËRMARRJË	- Metodat e punës në ndërmarrje	- Komunikojë në mënyrë sa më profesionale me klientët.
	- Motivët individuale (sjelljet personale) ose grupore	
PSIKOLOGJIA SOCIALE E NDËRMARRJË	- Kënaqësia në punë, morali i punës, atmosfera e ndërmarrjes	- Komunikojë në mënyrë sa më profesionale me klientët.
	- Format e komunikimit, e gjetjes së vendimeve dhe të kapërcimit të konflikteve brenda ndërmarrjes	
PSIKOLOGJIA SOCIALE E NDËRMARRJË	- Motivimi i grupeve, përgatitja psikologjike për përdorimin dhe përpunimin elektronik të të dhënave	- Komunikojë në mënyrë sa më profesionale me klientët.
	- Motivimi i grupeve, përgatitja psikologjike për përdorimin dhe përpunimin elektronik të të dhënave	

	<ul style="list-style-type: none"> - Problemet komplekse psikologjike të menaxhimit; Kriteret e përzgjedhjes, testi i përshtatshmërisë; - Vlerësimi i personelit, pagesa dhe shpërblimet sipas drejtësisë (vlerësimi i punës, rregullat e pagave) 	
RACIONALIZIMI	<ul style="list-style-type: none"> - Metodatat e racionalizimit (bisedat individuale, pyetësorët, metodat e konferencave, studimet rreth punës dhe kohës) - Identifikimi i pikërendësive, fazat skematike dhe individuale - Aplikimi i sistemeve të automatizuara; Pikat profesionale të përdorimit të punëve testuese dhe atyre krijuese (analizat dhe sintezat e përgjegjësisë, vendet dhe procedurat e punës); - Aplikimi i masave të racionalizimit. 	<ul style="list-style-type: none"> - Të jetë në gjendje të aplikoj metoda racionale të punës në ndërmarrje të cilat ndikojnë në rritjen e fitimit të saj.
MODELET E PËRGJITHSHME TË ORGANIZIMIT	<ul style="list-style-type: none"> - Format e organogramit, menaxhmenti i produkteve - Puna në grupe dhe menaxhmenti i projekteve (zgjidhja e detyrës të veçanta, komisionet, organizimi i matriksës së orientuar sipas projektit) 	<ul style="list-style-type: none"> - Ta mbështesë synimin gjatë punës në grupe, të njohë dhe të plotësojë rolin adekuat që lidhet me të si dhe ta respektojë punën e tjetrit.
KONCEPTET E MENAXHMENTIT	<ul style="list-style-type: none"> - Përcaktimi dhe arritja e synimeve - Teknikat, format dhe stilet e menaxhimit - Informimi i menaxhmentit nëpërmjet përdorimit të të dhënave elektronike. 	<ul style="list-style-type: none"> - Të njohë modelet e menaxhimit të ndërmarrjes, si dhe përdorimin e të dhënave elektronike.

VËREJTJE: Të gjithë kapitujt duhet të jenë të ilustruar me shembuj praktik, detyra dhe grafikone.

PËRMBAJTJET PROGRAMORE TË CILAT VLERËSOHEN NË TESTIN E MATURËS

KATEGORITË:	NËNKATEGORITË:
I. NDËRTIMI I QENIEVE TË GJALLA	<ol style="list-style-type: none"> 1. QELIZA DHE INDET 2. ORGANET 3. SISTEMET E ORGANEVE
II. PROCESET JETËSORE	<ol style="list-style-type: none"> 1. METABOLIZMI 2. CIKLI QELIZOR DHE JETËSOR I ORGANIZMAVE 3. TRASHËGIMIA
III. QENIET E GJALLA DHE MJEDISI	<ol style="list-style-type: none"> 1. NJERIU DHE MJEDISI JETËSOR 2. BIODIVERSITETI 3. EVOLUCIONI

KATEGORIA:		
I. Ndërtimi i qenieve të gjalla		
NËNKATEGORITË		
I.1. Qeliza dhe indet	I.2. Organet	I.3. Sistemet e organeve
<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje të:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. përshkruajë ndërtimin themelor dhe përbërjen kimike të qelizës; 2. emërtojë infrastrukturën qelizore (organelet qelizore) dhe të përshkruajë funksionin e tyre; 3. krahasojë ndërtimin e qelizës bimore dhe shtazore; 4. dalloj ndërtimin e qelizës prokariote dhe eukariote; 5. definoj termin ind; 6. emërtoj indet kryesore të bimëve dhe të shtazëve dhe të përshkruajë ndërtimin themelor të tyre; 7. dijë funksionin e indeve bimore dhe shtazore. 	<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje të:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. definoj termin organ dhe sistem i organeve; 2. përshkruajë ndërtimin themelor dhe funksionin e organeve si p.sh. zemrës, mushkërive, mëlçisë, veshkave, etj; 3. vlerësojë rolin mbrojtës të gjakut dhe të limfës; 4. vërtetojë rolin e lëkurës në frymëmarrje te bretkosa; 5. emërtoj organet kryesore të bimëve me lule; 6. përshkruajë ndërtimin themelor dhe funksionin e organeve vegjetative dhe riprodiktive të bimëve me farë; 7. përshkruajë strukturat që mundësojnë transportin e materieve te bimët vaskulare. 	<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje të:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. definoj termin sistem i organeve; 2. përshkruajë ndërtimin themelor dhe funksionin e organeve dhe sistemeve të organeve të shtazëve si p.sh., sistemit: lokomotor, mbrojtës, respirator, sistemit transportues, absorbues dhe ekskretues; 3. dijë rolin e organeve në kuadër të sistemit të organeve.

KATEGORIA:		
II. Proceset jetësore		
NËNKATEGORITË		
II.1. Metabolizmi	II. 2. Cikli qelizor dhe jetësor i organizmave	II. 3. Trashëgimia
<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje të:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. përkufizoj termin metabolizëm dhe të përshkruajë çfarë ndodh me energjinë në anabolizëm dhe katabolizëm; 2. përshkruajë ndërtimin themelor të enzimave dhe mekanizmin e veprimit të tyre; 3. emërtoj strukturat qelizore ku kryhen proceset anabolike dhe katabolike; 4. definoj termin fotosintezë dhe të përshkruajë rolin e kloroplasteve dhe të pigmenteve të kloroplastit; 5. dallojë frymëmarrjen qelizore si proces aerob nga fermentimi si proces anaerob; 6. vlerësoj rëndësinë e fermentimit në jetën e përditshme të njeriut; 7. vlerësoj rolin e fotosintezës dhe frymëmarrjes për ekzistencën e jetës në Tokë. 	<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje të:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. përshkruajë ndarjen qelizore, ngjashmëritë dhe dallimet në mes mejozës dhe mitozës; 2. shpjegoj etapat e kryerjes së procesit të spermatogjenezës dhe ovogjenezës; 3. definojë termin ontogjenezë dhe filogjenezë; 4. përshkruajë ndërtimin themelor të organeve për riprodhim të kurrizorëve të lartë dhe bimëve; 5. emërtoj dhe të përshkruajë fazat e ciklit jetësor të një bime me lule; 6. përshkruajë zhvillimin individual të njeriut, zhvillimin prenatal dhe pasnatal; 7. përshkruajë si kryhet metamorfoza te bretkosa dhe të emërtojë kafshë që zhvillohen me metamorfozë. 	<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje të:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. definojë termin gjenetikë; 2. të përshkruajë strukturën e ADN-së dhe ARN-së dhe procesin e replikimit të ADN-së; 3. shpjegojë nocionet kromozom, gjen, alel, kod, kodon, antikodon, gjenotip, fenotip, gjenom; 4. përshkruajë rregullat themelore të Mendelit lidhur me trashëgiminë - të parasheh llojet e gjenotipeve në pasardhës; 5. dallojë veçoritë trashëguese nga ato jo trashëguese te organizmat; 6. definojë termin modifikim dhe mutacion; 7. numëroj shkaqet e paraqitjes së mutacioneve dhe llojet e mutacioneve.

NËNKATEGORITË		
III. 1. Njeriu dhe mjedisi jetësor	III. 2. Biodiversiteti	III. 3. Evolucioni
<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje të:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. definojë termin ekologji dhe përkufizojë termat themelorë ekologjikë (p.sh., biotop, biocenoza, ekosistem, biosferë); 2. numëroj faktorët themelorë ekologjikë biotikë dhe abiotikë dhe të përshkruajë ndikimin e tyre në ekosistem; 3. përshkruajë ekosistemet e rrethinës ku jeton (p.sh., lumi, pylli, livadhi) dhe funksionin themelor të anëtarëve të bashkësisë jetësore (prodhues, konsumues, shpërbërës); 4. vlerësojë ndikimin e urbanizimit dhe të industrializimit në mjedis në nivel lokal dhe global; 5. sjellë shembuj për pasojat shëndetësore dhe gjenetike të mjedisit të ndotur për gjallesat dhe njeriun; 6. dallojë monitoringun biologjik aktiv prej atij pasiv dhe të vlerësojë rolin e organizmave bioindikatorë në sistemin monitoring. 	<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje të:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. definojë termin biosistematikë; 2. të numëroj kriteret e klasifikimit të gjallesave; 3. emërtoj kategoritë dhe njësitë sistematike, si lloji, gjinia, familja, rendi, klasa, tipi, mbretëria; 4. klasifikoj botën e gjallë në pesë mbretëri : 1.Monera, 2.Protista, 3.Kërpudha, 4.Plantae, 5.Animalia; 5. përshkruajë karakteristikat e përgjithshme të pesë mbretërive; 6. njohë karakteristikat e veçanta (të dallueshme) të grupeve sistematike. 	<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje të:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. definojë termin evolucion; 2. njohë dhe të zbatojë fjalët dhe përkufizimet kryesore që kanë të bëjnë me evolucionin; 3. arsyetojë pse format e para jetësore kanë qenë heterotrofe; 4. vlerësojë rolin e provave anatomiko-krahasuese, embriologjike, biogeografike, biokimike, fiziologjike dhe fosileve për evolucionin; 5. sjellë shembuj të seleksionimit natyral dhe artificial; 6. përshkruajë origjinën e njeriut dhe të numërojë paraardhësit e tij.

FIZIKË

KATEGORITË	NËNKATEGORITË
I. FORCA DHE LËVIZJA E TRUPAVE	1. DINAMIKA E TRUPAVE RROTULLUES 2. HIDROSTATIKA, HIDRODINAMIKA DHE ELASTICITETI 3. LIGJET E RUAJTJES 4. DUKURITË PERIODIKE NË MJEDISE TË VAZHDUARA.
II. LËVIZJA KAOTIKE DHE DUKURITË TERMIKE	1. TEORIA MOLEKULARE KINETIKE E LËNDËS 2. TERMODINAMIKA 3. GJENDJET AGREGATE
III. ELEKTRICITETI DHE MAGNETIZMI	1. NGARKESAT ELEKTRIKE DHE RRYMAT 2. INDUKSIONI ELEKTROMAGNETIK
IV. OPTIKA	1. OPTIKA GJEOMETRIKE 2. OPTIKA VALORE
V. FIZIKA BASHKËKOHORE	1. FIZIKA RELATIVISTE 2. RREZATIMI TERMIK DHE OPTIKA KUANTIKE 3. STRUKTURA E ATOMIT 4. BËRTHAMA E ATOMIT DHE GRIMCAT ELEMENTARE 5. FIZIKA E GJENDJES SË NGURTË
VI. ASTRONOMIA	1. ASTRONOMIA SFERIKE ME ASTROFIZIKË 2. SISTEMI DIELLOR DHE KOZMOLOGJIA

**REZULTATET E PRITURA PËR TË GJITHA DREJTIMET QË I NËNSHTROHEN TESTIT TË
MATURËS NGA LËNDA E FIZIKËS**

KATEGORIA: I. FORCA DHE LËVIZJA E TRUPAVE		
NËNKATEGORITË		
I.1. DINAMIKA E TRUPAVE RROTULLUES	I.2. HIDROSTATIKA, HIDRODINAMIKA DHE ELASTICITETI	I.3. LIGJET E RUAJTJES
<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. të përkufizojë forcat te lëvizjet rrethore; 2. të jep shembuj të lëvizjeve rrethore të trupave nga jeta e përditshme; 3. të emëtoj madhësitë karakteristike të dinamikës së trupave rrotullues dhe lidhjen e tyre; 4. të përkufizojë shpejtësinë e parë dhe të dytë kozmike dhe lidhjen në mes tyre; 5. të krahasojë madhësitë e dinamikës së translacionit me madhësitë gjegjëse të dinamikës së rrotullimit. 	<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. të gjejë shembuj të zbatimit të ligjit të Arkimedit, të ekuacionit të kontinuitetit dhe ekuacionit të Bernulit në jetën e përditshme; 2. të përkufizojë formulën e Njutonit, ligjin e Puazelit dhe forcën e Stoksit për rrymim të lëngjeve viskoze; 3. të zbatojë forcën e Stoksit për përcaktimin e koeficientin e viskozitetit η të lëngut viskoz. 4. të vërtetoj eksperimentalisht ligjin e Hukut për zgjatje relative. 	<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. të tregojë shembuj të zbatimit të ligjit të ruajtjes së energjisë dhe impulsit. 2. të vërtetojë ligjin e ruajtjes së energjisë mekanike në rastin e rënies së lirë të trupit. 3. të gjejë shembuj të zbatimit të ligjit të ruajtjes së momentit të sasisë së lëvizjes. 4. të zbatojë formën analitike të ligjeve të ruajtjes për njehsimin e detyrave numerike.
I.4 DUKURITË PERIODIKE NË MJEDISE TË VAZHDUARA		
<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. të tregojë shembuj për lloje të ndryshme të dukurive periodike në natyrë; 2. të gjejë shembuj të lëvizjeve lëkundëse, të llojeve të valëve dhe burimeve të zërit; 3. të llogarisë energjinë e lëvizjeve lëkundëse, energjinë e valëve mekanike dhe valëve të zërit. 	<ol style="list-style-type: none"> 4. të përcaktojë nxitimin e rënies së lirë g me ndihmën e periodës së lavjerrësit matematik; 5. të shkruaj formulat që përcaktojnë shpejtësinë e valëve në mjediset e tri gjendjeve agregate dhe të interpretojë parametrat që figurojnë në to. 	<ol style="list-style-type: none"> 6. të tregojë shembuj të zbatimit të ultrazërit në mjekësi, bujqësi, industri, komunikacion dhe ruajtjen e mjedisit jetësor; 7. të përshkruaj karakteristikat e valëve dhe dukuritë e: interferencës, difraksionit dhe polarizimit.

KATEGORIA: II. LËVIZJA KAOTIKE DHE DUKURITË TERMIKE		
NËNKATEGORITË		
II. 1. TEORIA MOLEKULARE KINETIKE E LËNDËS	II. 2. TERMODINAMIKA	II. 3. GJENDJET AGREGATE
<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje:</p> <p>1. të tregojë vetitë e gazeve të përsosur dhe dallimin e tyre nga gazet reale;</p> <p>2. të shpjegojë me fjalë, të shkruajë format analitike dhe grafike dhe të vertetojë me demonstrim ligjet e gazeve të përsosur;</p> <p>3. të dallojë shkallët e ndryshme të termometrave, lidhjen në mes tyre dhe të interpretojë parimin e punës së tyre e në veçanti të termometrit mjekësor.</p>	<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje:</p> <p>1. të përkufizojë energjinë e brendshme dhe mundësinë e shndërrimit të energjisë së një lloji në energji të llojit tjetër;</p> <p>2. të tregojë shembuj nga jeta e përditshme me të cilët shprehet rregulli dhe kaosi dhe rrjedhja e proceseve në natyrë;</p> <p>3. të zbatojë dituritë e fituara për përshkrimin e punës dhe njehsimin e rendimentit të makinave termike;</p> <p>4. të interpretojë parimin energjetik dhe parimin e dytë të termodinamikës;</p> <p>5. të dallojë termokapacitetin e trupit nga termokapaciteti specifik.</p> <p>6. të njehsoj rendimentin e motorëve termik.</p>	<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje:</p> <p>1. të shkruajë formulat për bymim termik të trupave të ngurtë, ndërrim të densitetit të tyre dhe bymimin e lëngjeve;</p> <p>2. të interpretojë ndërrimet e gjendjeve agregate të trupave (shkrirjen dhe ngurtësimin, avullimin, valimin, kondenzimin, sublimimin);</p> <p>3. të përshkruajë lagështinë e ajrit, erërat, reshjet dhe ndotësit e atmosferës dhe të mat lagështinë me higrometër.</p>

KATEGORIA:	
III. ELEKTRICITETI DHE MAGNETIZMI	
NËNKATEGORITË	
III.1. NGARKESAT ELEKTRIKE DHE RRYMAT	III. 2. INDUKSIONI ELEKTROMAGNETIK
<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. të dallojë dy llojet e elektricitetit dhe bashkëveprimin në mes të ngarkesave elektrike me emër të njëjtë dhe të ndryshëm; 2. të përkufizojë analitikisht fushën elektrike të sasisë pikësore të elektricitetit, punën elektrike, potencialin, tensionin dhe njësitë matëse të tyre; 3. të përshkruajë ligjet e rrymës elektrike në mënyrë analitike, (ligjin e Omit për pjesë të qarkut, për qark të mbyllur, rregullat e Kirkofit për lidhje të rezistorëve); 4. të njehsoj punën dhe fuqinë e shpenzuesve elektrik në aparatet elektrike shtëpiake; 5. të dallojë burimet e rrymës elektrike njëkahore nga burimet e rrymës alternative dhe simbolet e qarqeve gjegjëse elektrike. 	<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. të dallojë ndryshimet dhe ngjashmëritë në mes të fushës magnetike të magnetëve të përhershme dhe të fushës magnetike të rrymës elektrike; 2. të interpretojë veprimin e fushës magnetike në përcjellësin me rrymë (ligjin e Amperit) dhe njësitë gjegjëse të madhësive që figurojnë në të dhe të fluksit magnetik; 3. të shkruajë në mënyrë analitike ligjin e Faradeit për induksion EM dhe ligjin e vetinduksionit dhe të interpretoj madhësitë që figurojnë në ta.

KATEGORIA: IV. OPTIKA	
NËNKATEGORITË	
IV.1. OPTIKA GJEOMETRIKE	IV.2. OPTIKA VALORE
<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje:</p> <p>1. të zbatojë ligjet themelore të optikës gjeometrike për konstruktimin e shëmbëllimeve dhe zmadhimit të tyre në: pasqyra të rrafshta, sferike, thjerra të holla, qelq zmadhues dhe mikroskop optik;</p> <p>2. të përcaktojë analitikisht dhe grafikisht zmadhimin e shëmbëllimit të objektit në: pasqyra të rrafshta, sferike, thjerra të holla, qelq zmadhues dhe mikroskop optik.</p>	<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje:</p> <p>1. të shprehë intensitetin e dritës së interferuar nga dy rreze në funksion të fazave të tyre;</p> <p>2. të tregojë përhapjen e rrezeve të dritës në pasqyrat e Frenelit dhe të njehsoj interferencën e tyre;</p> <p>3. të shpjegojë rastet më të thjeshta të paraqitjes së difraksionit të dritës;</p> <p>4. të përkufizojë polarizimin e valës transversale duke u bazuar në analogun mekanik, metodat me të cilat polarizohet vala dhe ligjet themelore të polarizimit.</p> <p>5. të shpjegojë polarizimin me vetinë dikroike të kristalit.</p>

KATEGORIA: V. FIZIKA BASHKËKOHORE		
NËNKATEGORITË		
V.1. FIZIKA RELATIVISTE	V.2. RREZATIMI TERMIK DHE OPTIKA KUANTIKE	V. 3. STRUKTURA E ATOMIT
<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje:</p> <p>1. të shkruajë formën analitike të transformimeve të Galileit dhe të Lorencit;</p> <p>2. të tregojë dy rrjedhimet e transformimeve të Lorencit në interpretimin relativist të gjatësisë dhe kohës;</p> <p>3. të dallojë me shembuj numerik rrjedhimet e teoremeve të mbledhjes së shpejtësive në fizikën klasike dhe relativiste;</p> <p>4. të shkruajë dhe interpretojë shprehjet për masë, impuls, energji totale, energji të qetësisë dhe energji kinetike relativiste.</p>	<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje:</p> <p>1. të shkruajë formën analitike të ligjeve të rrezatimit të trupit absolut të zi dhe të vizatoj lakoret e intensitetit të rrezatimit në funksion të temperaturës (lakoret e Plankut);</p> <p>2. të shprehë analitikisht masën, impulsin energjinë dhe shtypjen e kuanteve të dritës;</p> <p>3. të shkruaj shprehjet analitike për fotoefekt dhe efekt të Komptonit.</p>	<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje:</p> <p>1. të shkruaj formën analitike, duke shfrytëzuar postulatet e Borit për: rreze, shpejtësi, nivele energjetike dhe seritë spektrale të atomit të hidrogjenit.</p> <p>2. të tregoj numrat kuantik dhe parimin e Paulit.</p> <p>3. të vë në dukje lidhjen në mes të gjatësisë valore λ të mikrogrimcës dhe impulsit të saj p (duaslizmi grimcë – Valë)</p>
V. 4. BËRTHAMA E ATOMIT DHE GRIMCAT ELEMENTARE		V.5. FIZIKA E GJENDJES SË NGURTË
<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje:</p> <p>1. të përkufizojë përmasat, masën, ngarkesën, spinin, momentin magnetik, defektin e masës, energjinë e lidhjes dhe strukturën e bërthamës atomike;</p> <p>2. të tregojë zbatimin e radioizotopeve në lëmenj të ndryshëm të jetës;</p> <p>3. të shkruajë formën analitike të ligjit të zbërthimit radioaktiv dhe të interpretojë kohën e gjysmëzbërthimit;</p> <p>4. të përshkruajë vetitë themelore të zbërthimeve α, β dhe γ;</p>		<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje:</p> <p>1. të tregojë ndërtimin e trupave të ngurtë dhe amorf dhe llojet e lidhjeve kristaline në trupa të ngurtë;</p> <p>2. të shpjegojë mekanizmin e përçueshmërisë vetanake të gjysmëpërçuesve me ndihmën e elektroneve dhe vrimave;</p> <p>3. të përshkruajë vartësinë e ndërrimit të rezistencës së trupit nga temperatura dhe dukurinë e superpërçueshmërisë;</p>

5. të tregojë ndikimin e rrezatimit në qeniet e gjalla dhe mbrojtjen prej tij.	4. të përshkruajë parimin e punës së diodës kristaline dhe transistorit; 5. të vlerësoj rolin e gjysmëpërçuesve në zhvillimin e teknologjisë bashkëkohore.
--	---

KATEGORIA VI. ASTRONOMIA		
NËNKATEGORITË		
VI.1 ASTRONOMIA AFERIKE	VI.2 ASTROFIZIKA	VI.3 SISTEMI DIELLOR DHE KOZMOLOGJIA
<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje:</p> <p>1. të ilustroj me vizatim pikat, vijat dhe harqet themelore në sferë qiellore;</p> <p>2. të tregojë duke i vizatuar format e yjërive themelore që shihen nga gjerësitë tona dhe dukjen e qiellit në gjerësi të ndryshme gjeografike;</p> <p>3. të vërtetojë lidhshmërinë në mes të lartësisë h të polt verior të botës (afërsisht yllit Polarë) mbi horizont dhe gjerësisë gjeografike ϕ të vendit të vrojtuesit;</p> <p>4. të tregojë rrjedhimet e rrotullimit të Tokës rreth boshtit të vet dhe rreth Diellit.</p>	<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje:</p> <p>1. të shpjegojë përhapjen e rrezeve të dritës në teleskopët refraktor e reflektor dhe zmadhimet e tyre;</p> <p>2. të tregojë me fjalë tipet spektrale të yjeve, temperaturat në sipërfaqe (T_{ef}), ngjyrën dhe përbërjen kimike të tyre;</p> <p>3. të paraqesë të dhëna për natyrën fizike të yjeve (ngjyrën, përcaktimin e temperaturës, dritësinë, masën, dendësinë e materies yjore).</p>	<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje:</p> <p>1. të tregojë të dhënat themelore për Diellin, Tokën, Hënë dhe planetet e mëdha dhe të vogla të sistemit diellor;</p> <p>2. të përshkruajë ndërtimin e brendshëm të Tokës;</p> <p>3. të shkruajë ciklet bërthamore të burimeve të energjisë në yje dhe Diell;</p> <p>4. të dallojë lloje të ndryshme të galaktikave sipas formës;</p> <p>5. të paraqesë fakte për zgjerimin e gjithësisë nga eksplodimi i madh Big-Bang.</p>

KIMI

PËRMBAJTJET PROGRAMORE TË CILAT VLERËSOHEN NË TESTIN E MATURËS

<i>KATEGORITË:</i>	<i>NËNKATEGORITË:</i>
I. KIMIA E PËRGJITHSHME	<ol style="list-style-type: none"> 1. NOCIONET THEMELORE TË KIMISË 2. STRUKTURA E ATOMIT, JONET, MOLEKULAT DHE LIDHJET KIMIKE 3. TRETËSIRAT 4. REAKSIONET KIMIKE
II. KIMIA INORGANIKE	<ol style="list-style-type: none"> 1. ELEMENTET KIMIKE DHE KOMPONIMET INORGANIKE 2. NDOTËSIT E MJEDISIT DHE MBROJTJA E TIJ
III. KIMIA E KOMPONIMEVE TË KARBONIT	<ol style="list-style-type: none"> 1. KARBONI DHE KOMPONIMET E TIJ 2. HIDROKARBURET 3. KOMPONIMET ORGANIKE ME OKSIGJEN 4. KOMPONIMET ORGANIKE ME RËNDËSI JETËSORE

**REZULTATET E PRITURA PËR TË GJITHA DREJTIMET QË I
NËNSHTROHEN TESTIT TË MATURËS NGA LËNDA E KIMISË**

KATEGORIA:		I. KIMIA E PËRGJITHSHME
NËNKATEGORITË:		
I. 1. NOCIONET THEMELORE TË KIMISË	I. 2. STRUKTURA E ATOMIT, JONET, MOLEKULAT DHE LIDHJET KIMIKE	
<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Të njohë objektin e studimit të kimisë dhe lidhshmërinë me shkencat tjera natyrore. 2. Të vlerësojë rolin e kimisë për jetë 3. Të bëjë dallimin e përzierjeve nga substancat e pastërta. 4. Të shprehë elementet dhe komponimet me ndihmën e simboleve dhe formulave. 5. Të llogaris masat molekulare nga të dhënat e Sistemit periodik të elementeve. 6. Të barazojë reaksionet kimike. 	<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Të dallojë grimcat elementare të atomit. 2. Të dallojë nivelet, nënivelet energjetike dhe orbitalet atomike. 3. Të përshkruajë renditjen e elektroneve në atome dhe jone të elementeve të ndryshme. 4. Të përcaktojë vendin e metaleve, jometaleve dhe metaloideve në sistemin periodik të elementeve. 5. Të paraqesë formimin e joneve në mënyrë skematike. 6. Të përshkruajë formimin e lidhjes jonike dhe asaj kovalente si dhe dallimet midis tyre. 	

I. 3. TRETËSIRAT	I. 4. REAKSIONET KIMIKE
<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Të dallojë tretësit në bazë të madhësisë së grimcave. 2. Të përshkruajë proceset që zhvillohen gjatë tretjeve të kristaleve jonike dhe lidhja e tyre me entalpin e tretjes. 3. Të llogarisë dhe të përgatisin tretësit me përqendrime të ndryshme. 	<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Të dallojë lëndët e djegshme fosile. 2. Të vlerësojë rolin e burimeve të reja të energjisë për të ardhmen. 3. Të dallojë reaksionet kimike (ekzotermike dhe endotermike). 4. Të zbatojë Ligjin e Hess-it, gjatë ndryshimeve energjetike të tre aksioneve kimike. 5. Të shprehë shpejtësinë e reaksioneve kimike përmes formulave. 6. Të përcaktojë faktorët që ndikojnë në shpejtësinë e reaksioneve kimike. 7. Të dallojë reaksionet reversibile dhe ato ireversibile. 8. Të llogarisë përqendrimet e substancave reaguese dhe produkteve të reaksionit. 9. Të dallojë proceset e oksidimit dhe të reduktimit dhe lidhmërinë midis tyre. 10. Të bëjë barazimin e reaksioneve të oksido-reduktimit në shembujt e thjeshtë. 11. Të analizojë zbatimin praktik të reaksioneve oksido-reduktuese.

KATEGORIA: II. KIMIA INORGANIKE	
NËNKATEGORITË:	
II. 1. ELEMENTET KIMIKE DHE KOMPONIMET INORGANIKE	II. 2. NDOTJA E MJEDISIT DHE MBROJTJA E TIJ
<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Të paraqesë konfiguracionin elektronik të elementeve kimike. 2. Të klasifikojë elementet kimike sipas strukturës elektronike. 3. Të dallojë vetitë e elementeve kimike në bazë të strukturës elektronike- elektronik të tyre. 4. Të dallojë elementet s, p, d dhe f dhe vetitë e përbashkëta të tyre. 5. Të përshkruajë vetitë, komponimet dhe rëndësinë e elementeve të grupeve (1, 2, 17, 16). 	<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Të identifikojë ndotësit potencial të mjedisit. 2. Të përshkruajë ndikimin e ndotësve në mjedisin jetësor. 3. Të vlerësojë ndikimin e sasive të mëdha të CO₂ në atmosferë (klima, të reshurat acidike, shkatërrimi i shtresës së ozonit, rrezatimi fotokimik etj.)

KATEGORIA: III. KIMIA E KOMPONIMEVE TË KARBONIT	
NËNKATEGORITË:	
III. 1. KARBONI DHE KOMPONIMET E TIJ	III. 2. HIDROKARBURET
<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Të definojë komponimet e karbonit. 2. Të klasifikojë komponimet e karbonit sipas strukturës së tyre. 4. Të përshkruajë lidhjet kimike në komponimet e karbonit. 5. Të klasifikojë komponimet organike në bazë të grupeve funksionare. 6. Të analizojë vetitë e komponimeve të karbonit. 7. Të përshkruajë rëndësinë e komponimeve organike për jetë. 	<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Të bëjë dallimin midis llojeve të hidrokarbureve. 2. Të klasifikojë hidrokarburet (aciklike, ciklike, alifatike, aromatike, të ngopura, të pangopura, alkane, alkene, alkine etj.) 3. Të emërtoj hidrokarburet sipas rregullave të nomenklaturës IUPAC-it.

III. 3. KOMPONIMET ORGNIKE ME OXIGJEN	III. 4. KOMPONIMET ORGNIKE ME RËNDËSI JETËSORE
<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Të bëjë klasifikimin e komponimeve organike me oksigjen, në bazë të grupeve funksionare të tyre 2. Të dallojë alkoolët primare, sekondare e terciare. 3. Të analizojë strukturën, vetitë dhe përdorimin e komponimeve organike me oksigjen. 4. Të zbatojë rregullat për emërtimin e komponimeve organike që përmbajnë oksigjen sipas nomenklaturës IUPAC-it 5. Të vlerësojë rolin e komponimeve organike me oksigjen për jetë. 6. Të përshkruajë strukturën e acideve organike dhe të derivateve të tyre. 7. Të klasifikojë karbohidratet në bazë të njësive monomere (monosakaride, disakaride, oligosakaride dhe polisakaride). 	<p>Nxënësi duhet të jetë në gjendje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Të përshkruajë komponimet organike që përmbajnë azot. 2. Të klasifikojë komponimet organike me azot në bazë të grupeve funksionare. 3. Të klasifikojë aminat sipas strukturës së tyre. 4. Të identifikojë grupet funksionare të aminoacideve. 5. Të klasifikojë aminoacidet në bazë të numrit të grupeve karboksile dhe amine. 6. Të përshkruajë strukturën e lidhjes peptide dhe rëndësinë biologjike të saj.

TIK

KATEGORITË DHE NËNKATEGORITË SIPAS GJIMNAZEVE DHE SHKOLLAVE PROFESIONALE

GJIMNAZET DREJTIMI: Matematike-Informatike, i shkencave Natyrore dhe i Përgjithshëm		SHKOLLAT PROFESIONALE DHE GJIMNAZI i Gjuhëve dhe ai shkencave Shoqërore	
KATEGORITË	NËNKATEGORITË	KATEGORITË	NËNKATEGORITË
1. NJOHURI TË PËRGJITHSHME	1. KONCEPTET BAZIKE 2. MBROJTJA DHE SIGURIA E SHËNIMEVE	1. NJOHURI TË PËRGJITHSHME	1. KONCEPTET BAZIKE 2. MBROJTJA DHE SIGURIA E SHËNIMEVE
2. HARDVERI	1. STRUKTURA E SISTEMIT KOMPJUTERIK 2. PAJISJET E SISTEMEVE PËR KOMUNIKIME	2. HARDVERI	1. STRUKTURA E SISTEMIT KOMPJUTERIK 2. PAJISJET E SISTEMEVE PËR KOMUNIKIME
3. SOFTVERI	1. PROGRAMET PËR PËRPUNIM TABELAR DHE GRAFIK TË TË DHËNAVE, 2. PROGRAMET PËR PËRGATITJEN E PREZENTIMEVE KOMPJUTERIKE, 3. INTERNETI DHE WWW 4. MENAXHIMI I INFORMACIONEVE DHE MESAZHEVE 5. PROGRAMET PËR NDËRTIMIN E BAZËS SË TË DHËNAVE DHE AI PËR DISENJ GRAFIK	3. SOFTVERI	1. PROGRAMET PËR PËRPUNIM TABELAR DHE GRAFIK TË TË DHËNAVE, 2. PROGRAMET PËR PËRGATITJEN E PREZENTIMEVE KOMPJUTERIKE, 3. INTERNETI DHE WWW 4. DIZAJNIMI DHE PUBLIKIMI I ËEB FAQEVE DHE WEB SAJTEVE

REZULTATET E PRITSHME PËR KATEGORITË DHE NËNKATEGORITË E SIPAS GJIMNAZEVE DHE SHKOLLAVE PROFESIONALE

GJIMNAZET -DREJTIMI:		SHKOLLAT PROFESIONALE DHE GJIMNAZI i Gjuhëve dhe ai Shkencave Shoqërore	
KATEGORIA:	NËNKATEGORITË:	KATEGORIA:	NËNKATEGORITË
I. NJOHURI TË PËRGJITHSHME	1. 1. KONCEPTET BAZIKE Nxënësit do të jenë në gjendje: 1. T'i njohin dhe t'i identifikojnë karakteristikat e pjesëve të një kompjuteri. 2. Të vlerësojnë bitin dhe bajtin nëpërmjet zbatimit të tyre në kapacitetin e kujtesës (memories). 3. Të vlerësojnë dallimin ndërmjet punës në modin tekstual dhe atë me ndërlikohës grafik.	I. NJOHURI TË PËRGJITHSHME	1. 1. KONCEPTET BAZIKE Nxënësit do të jenë në gjendje: 1. T'i njohin dhe t'i identifikojnë karakteristikat e pjesëve të një kompjuteri. 2. Të vlerësojnë bitin dhe bajtin nëpërmjet zbatimit të tyre në kapacitetin e kujtesës (memories). 3. Të vlerësojnë dallimin ndërmjet punës në modin tekstual dhe atë me ndërlikohës grafik.
	1. 2. MBROJTJA DHE SIGURIA E SHËNIMEVE Nxënësit do të jenë në gjendje: 1. Të njohin mundësitë e mbrojtjes së shënimeve dhe t'i zbatojnë ato në praktikë. 2. Të njohin funksionimin e programeve kundër virusëve dhe të përdorin ato në kompjuter.		1. 2. MBROJTJA DHE SIGURIA E SHËNIMEVE Nxënësit do të jenë në gjendje: 1. Të njohin mundësitë e mbrojtjes së shënimeve dhe t'i zbatojnë ato në praktikë. 2. Të njohin funksionimin e programeve kundër virusëve dhe të përdorin ato në kompjuter.

GJIMNAZET -DREJTIMI: Matematikë-Informatikë, i Shkencave Natyrore dhe i Përgjithshëm		SHKOLLAT PROFESIONALE DHE GJIMNAZI i Gjuhëve dhe ai i Shkencave Shoqërore	
KATEGORIA:	NËNKATEGORITË:	KATEGORIA:	NËNKATEGORITË:
II. HARDVERI	II.1 STRUKTURA E SISTEMIT KOMPJUTERIK		II.2 PAJISJET E SISTEMEME PËR KOMUNIKIME
	<i>Nxënësit do të jenë në gjendje:</i> <ol style="list-style-type: none"> Nxënësit duhet të jenë në gjendje t'i njohin dhe t'i identifikojnë karakteristikat e pjesëve të një kompjuteri. Nxënësit duhet të njohin dhe të praktikojnë qëndrimin e drejtë gjatë punës me kompjuter. 		<i>Nxënësit do të jenë në gjendje:</i> <ol style="list-style-type: none"> Të demonstrojnë shfrytëzimin e rrjetit për transfer të të dhënave si dhe t'i shfrytëzojnë pajisjet periferike që janë të kyçura në rrjet (shtypësi, skaneri etj.). Nxënësit duhet të njohin rëndësinë e internetit, mundësitë e kycjes në internet dhe të demonstrojnë shkathhtësi në përdorimin e shërbimeve të internetit. Të përshkruajnë rolin e komunikimit elektronik (përparësitë dhe implikimet).

Matematikë-Informatikë, i Shkencave Natyrore dhe i Përgjithshëm		SHKOLLAT PROFESIONALE DHE GJIMNAZI i Gjuhëve dhe ai i Shkencave Shoqërore	
KATEGORIA:	NËNKATEGORITË:	KATEGORIA:	NËNKATEGORITË:
III.SOFTVERI	III.1 PROGRAMET PËR PËRPUNIM TABELAR DHE GRAFIK TË TË DHËNAVE	III. SOFTVERI	III.1 PROGRAMET PËR PËRPUNIM TABELAR DHE GRAFIK TË TË DHËNAVE
	<p><i>Nxënësit do të jenë në gjendje:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Të kryej operacione themelore me librin e punës dhe fletën e punës në programin e Excel-it. 2. Të kryej operacione themelore me të dhënat në celula dhe veprimet me shtylla dhe rreshta. 3. Të kryej operacione që kanë të bëjnë me formatimin e fletëve të punës. 4. Të demonstrojnë shkathtësi në përdorimin e formulave dhe funksionet elementare të programit të Excel-it, në shembuj konkret. 5. Të demonstrojnë shkathtësi në ndërtimin e paraqitjeve grafike . 6. Të demonstrojnë shkathtësi në administrimin e një database të krijuar nga vetë nxënësi. 		<p><i>Nxënësit do të jenë në gjendje:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Të kryej operacione themelore me librin e punës dhe fletën e punës në programin e Excel-it. 2. Të kryej operacione themelore me të dhënat në celula dhe veprimet me shtylla dhe rreshta. 3. Të kryej operacione që kanë të bëjnë me formatimin e fletëve të punës. 4. Të demonstrojnë shkathtësi në përdorimin e formulave dhe funksionet elementare të programit të Excel-it, në shembuj konkret. 5. Të demonstrojnë shkathtësi në ndërtimin e paraqitjeve grafike . 6. Të demonstrojnë shkathtësi në administrimin e një database të krijuar nga vetë nxënësi.

	<p>III.2 PROGRAMET PËR PËRGATITJEN E PREZENTIMEVE KOMPIUTERIKE</p> <p><i>Nxënësit do të jenë në gjendje:</i></p> <ol style="list-style-type: none">1. Të demonstrojnë shkathtësi në përdorimin e pajisjeve multimediale dhe programeve përkatëse.2. Të demonstrojnë shkathtësi në ekzekutimin e veprimeve elementare me programin PowerPoint.3. Të jenë në gjendje të pasurojnë prezantimet me objekte të ndryshme.4. Të shfrytëzojnë animacionet dhe tranzicionin e faqeve në prezantim.	
	<p>III.2 PROGRAMET PËR PËRGATITJEN E PREZENTIMEVE KOMPIUTERIKE</p> <p><i>Nxënësit do të jenë në gjendje:</i></p> <ol style="list-style-type: none">1. Të demonstrojnë shkathtësi në përdorimin e pajisjeve multimediale dhe programeve përkatëse.2. Të demonstrojnë shkathtësi në ekzekutimin e veprimeve elementare me programin PowerPoint.3. Të jenë në gjendje të pasurojnë prezantimet me objekte të ndryshme.4. Të shfrytëzojnë animacionet dhe tranzicionin e faqeve në prezantim.	
	<p>III.3 PROGRAMET PËR NDËRTIMIN E BAZËS SË TË DHËNAVE DHE PËR DISENJ GRAFIK</p> <p><i>Nxënësit do të jenë në gjendje:</i></p> <ol style="list-style-type: none">1. Të demonstrojnë njohuri të përvetësuar në lidhje me programin e Access-it dhe në kuptimin e një datoteke të dhënash, me theks të veçantë në planifikimin e saj2.3. Shkathtësi në krijimin e një tablele të dhënash.	

	<p>4. Shkathësi të treguara në krijimin e lidhjeve ndërmjet tabelave të ndryshme.</p> <p>5. Shkathësi të treguara në krijimin e një formulari të dhënash.</p> <p>6. Shkathësi të treguara në përdorimin e opsionit Find dhe në krijimin e një pyetësi të kombinuar me operator logjik dhe aritmetik.</p> <p>7. Shkathësi të treguara në përdorimin e opsionit Sort dhe Filter si dhe shkathësi të arritura në sortimin dhe filtrimin e të dhënave. Paraqitja e shënimeve të sortuara dhe atyre të filtruara.</p> <p>8. Shkathësi të treguara në përpilimin e raporteve më ndihmën e kompjuterit.</p> <p>9. Shkathësi të treguara në shtypjen e të dhënave.</p>	

<p>III.4 INTERNETI DHE WWW</p>	<p>Nxënësit do të jenë në gjendje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Të njohin rëndësinë e internetit, mundësitë e kësaj në internet si dhe të demonstrojnë shkathhtësi në përdorimin e shërbimeve të internetit.. 2. Të prezantojnë të dhëna në Web faqe. 3. Të njohin dhe të vlerësojnë rëndësinë e internetit dhe WWW-së. 4. Të njohin dhe të përdorin HTML-në për krijimin e Web faqeve 5. Të krijojnë Web faqe, duke përdorur Word-in. 	
<p>III.4 INTERNETI DHE WWW</p>	<p>Nxënësit do të jenë në gjendje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Të njohin rëndësinë e internetit, mundësitë e kësaj në internet si dhe të demonstrojnë shkathhtësi në përdorimin e shërbimeve të Internetit.. 2. Të prezantojnë të dhëna në Web faqe. 	
		<p>III.5 MENAXHIMI I INFORMACIONEVE DHE MESAZHEVE</p> <p>Nxënësit do të jenë në gjendje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Të demonstrojnë aftësi praktike në krijimin e mesazheve, menaxhimin dhe në shkëmbimin e tyre. 2. Të demonstrojnë shkathhtësi në organizimin dhe menaxhimin e informacioneve me programin MS Outlook.

www.masht-gov.net

